

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N:r 3 Mars

1958 Pris 1 krona

Status

KONVALESCENTVÅRD REKREATIONSVISTELSE

= eftervård

= förebyggande vård

- **KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA**
Telefon: Växjö 601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster

- **FJÄLLFARARGÅRDENS KONVALESCENTHEM, UNDERSÅKER (Jämtlands län)**
Telefon: Undersåker 11
Plats för 28 gäster

- **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS, EDSBJÖRKE (Värmlands län)**
Telefon: Sunne 271 65
Plats för 35 gäster

- **FRITIDSGÅRDEN RAMNÅS, Postfack 42, TORUP**
Telefon: Torup 138 (Hallands län)
Plats för 20 gäster

- **KONVALESCENTHEMMET ÅSEN, ÅSLJUNGA**
Telefon: Åsljunga 9 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster

- **LÅNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM (öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)**
Telefon: Södra Hoka 11
Plats för 22 gäster

- **SEMESTERHEMMET SVANHOLMEN (öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)**
Adr.: Stiftelsen Svanholmens Vilohem
Almbacksgatan 2 B, MALMÖ
Telefon: Malmö 157 95
Plats för 35 gäster

Några interiörer från de trivsamma konvalescenthemmen, som drives av de lungsjukas organisationer

Förfrågan om konvalescentvård

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom De Lungsjukas Riksförbunds lokalföreningar

21:a årg.

Kontrollmärke
lagligen skyddat

Nr 3 - mars 1958

Ansv. utg.: EINAR HILLER

Redaktör: ÅKE ROOS

Ägare:

De Lungsjukas Riksförbund

REDAKTION:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Prenumerationspris:
Helår 10 kr, halvår 5:50 kr

Annonspriser:
Omslagets sista sida 500:—
1/2 sid. 400:—, 1/3 sid. 225:—,
1/4 sid. 125:—, 1/8 sid. 65:—.

Småannonser:
58 mm spaltbredd 65 öre mm.
90 mm spaltbredd 90 öre mm.

UR INNEHÅLLET:

SJUKINTYG NONCHALERAS	5
(pressklipp)	
EN HALLÄNSK MÅLARINNA	7
TBC-VÅRDEN I STOCKHOLMS LÄN	8
BRISTER HOS ARBETSVÅRDEN	10
SKÖRLEVNAD OCH ÄKTENSKAPSPLIKT	14
FRÅN EN PROTESVERKSTAD	18
(bilduppslag)	
SYNDAKULLEN	20
(novell av Sven O. Bergkvist)	
DEN SISTA JUBILEUMSDAGEN	22
(novell av Erskine Caldwell)	
OM VALAR OCH VALFÄNGST	26
SCHACK	29
BILDKRYSS	30

Årets statsverksproposition går i prutningens tecken

Årets statsverksproposition är en budget i sparsamhetens och prutningens tecken, och många angelägna äskanden har råkat ut för mer eller mindre kraftiga nedskärningar.

Bland de poster under femte huvudtiteln — socialdepartementets — som har speciellt intresse för lungsjuka och andra partiellt arbetsföra, kan nämnas anslaget till arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet, som bl. a. omfattar utbildningsbidrag åt partiellt arbetsföra, som erhåller omskolning. Styrelsen har begärt en ökning med 235.000 kr, men i budgeten har anslaget prutats ned till samma belopp som gällde förra verksamhetsåret, dvs. 3.240.000 kr.

I en ny post under femte huvudtiteln begärs dessutom två och en halv milj. kronor till utbildningskurser för partiellt arbetsföra m. fl. Under budgetåret 1956/57 anordnades 79 sådana kurser med tillsammans 1.450 deltagare, av vilka 722 var partiellt arbetsföra.

För bidrag åt kommunal och enskild arbetsvårdsverksamhet har arbetsmarknadsstyrelsen anhållit om 1.236.000 kr, men departementschefen har skrivit ned beloppet till jämnt en miljon kronor. Med detta anslag bestrides bl. a. statliga bidrag till träningsverkstäder och s. k. arbetscentraler. Bidragen skall enligt gamla riktlinjer, som godkänts av riksdagen, utgå med summor som motsvarar högst 50 procent av föreståndarnas och arbetsledarnas löner. De hittills anvisade pengarna har emellertid inte räckt till för så stora bidrag, varför statsbidragen kommit att utgå med i genomsnitt 41 procent. Detta har vållat irrita-

tion bland träningsverkstädernas huvudmän, dvs. landsting och primärkommuner. I årets budget föreslås nu, att bidragen i framtiden inte skall utgå med mer än 40 procent, i undantagsfall dock med 45. Nedprutningen är beklaglig. Det är mycket möjligt att den kan bromsa tillkomsten av nya träningsverkstäder.

Statens arbetsklirik i Stockholm får enligt budgeten ett anslag på 255.400 kr, vilket är lika mycket som förra året men mindre än vad kliniken själv begärt.

Även pensionsstyrelsen bekostar (som känt är) omskolning av partiellt arbetsföra. Till denna omskolning och till styrelsens övriga "åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet" föreslås oförändrat 13,2 miljoner kronor, vilket är något mindre än vad styrelsen själv anser behövt.

För närvarande utgår statsbidrag till högst 3.400 heltidsanställda hemvårdarinnor, eller dubbelt så många halvtidsanställda. Socialstyrelsen tycker att antalet bidragsberättigade hemvårdarinnetjänster borde ökas till 3.600, men det har departementschefen inte velat tillstyrka. Han gör en kompromiss och föreslår 3.500 tjänster. Bristen på hemvårdarinnor är stor, och denna sparsamhet är säkerligen oklok — även krasst ekonomiskt sett. (Erfarenheten visar också att kommunerna inte är hågade att anställa hemvårdarinnor, som de inte får något statsbidrag till.)

I samband med anslaget till kompletteringskurser för blivande hemvårdarinnor har socialstyrelsen för-

Mycket återstår i Social-Sverige

Folkpartiet har i år motionerat i riksdagen om en allmän översyn av hela vår socialpolitik. I motionen heter det bl. a.:

"De genomgripande förändringar som ägt rum i det svenska samhället motiverar en allmän översyn av vår socialpolitik. Det gäller att undersöka vilka åtgärder genomförda under andra förhållanden som standardstegringen gjort överflödiga, vad som kan göras för att avhjälpa den brist på enhetlighet och effektivitet i administrationen som blivit följden av socialpolitikens successiva framväxt och vad som kan göras för att tillgodose de eftersatta grupper som trots allt existerar."

Statsrådet Ulla Lindström har varit inne på en liknande tankegång i ett anförande i andra kammaren, där hon hävdade, att hon "tror, att socialpolitiken i viss mån behöver nyorienteras, sedan den allmänna pensionsförsäkringen blivit beslutad

av riksdagen och ett system för ålders-, invalid- och familjepensionering i sinom tid genomförts och så samordnats med sjuk-, yrkesskad- och arbetslöshetsförsäkringarna, att de stora socialförsäkringarna tillsammans rationellt täcker alla normala risker i medborgarnas liv. Till normala risker räknar jag då sjukdom, oförvårdad arbetslöshet, materiella bekymmer vid försörjarens frånfalle och arbetsoförmåga vid ålderdom. Kvar kommer sedan bara att vara ett restklientel av människor, som uppbär socialhjälp, därför att de är kroppsligt eller mentalt handikappade, har en abnorm försörjningsbörd eller av olyckliga omständigheter har kommit på sned i livet."

Det är nog så riktigt, att målsättningen och riktlinjerna för socialpolitiken kräver en översyn för att passa ihop med dagens samhälle. Vi måste emellertid opponera mot den

där åsikten, att vi nu nått så långt i fråga om social omvårdnad, att vi med stolt blick kan räta på ryggen och pusta ut från reformarbetet. Ännu återstår mycket att göra.

Det som fru Lindström kallar "ett restklientel" är sannerligen ingen liten grupp. Det finns t. ex. oväntat många långtidssjuka, som inte nås av våra socialförsäkringar. De har utförsäkrats från sin sjukassa men är inte kvalificerade för invalidpension eller sjukbidrag från pensionsstyrelsen. Vi får inte heller glömma alla dem, som har så låg sjukpenning, att de inte kan leva på den.

En annan grupp, som kanske inte är så aktuell i nu rådande arbetsmarknadsläge, men som kan bli obehagligt stor vid en lågkonjunktur, utgör de arbetslösa, som inte tillhör de fackliga organisationernas arbetslöshetskassor. En allomfattande arbetslöshetsförsäkring äger vi ännu inte i vårt land. Var har Ulla Lindström fått den uppfattningen ifrån?

A. R.

ordat en utökning av undervisningen i hemsjukvård och barnavård för hemvårdarinnorna, vilket skulle förlänga utbildningstiden och fördyra undervisningen. Detta säger socialministern nej till, och till kompletteringskurserna föreslår han 150.000 kr, eller 17.000 kr mindre än förra budgetåret.

Bland förslagen under femte huvudtiteln kan i övrigt nämnas anslag på 435.000 kr till De blindas förening och 20.000 till De vanföras riksförbund. I båda fallen är de ursprungliga äskandena större.

Under elfte huvudtiteln — inrikesdepartementets — finner man ett anslag på 635.000 kr till allmänna skärmbildsundersökningar. Medicinalstyrelsen, som begärt 748.000 kr, framhåller i sin motivering, att skärmbildsmaterialet visar en minskad frekvens av nyupptäckt tuberkulos. "Tuberkulosen är dock alltjämt en folksjukdom, som det ur folkhälsosynpunkt är en angelägenhet av vikt att med tillgängliga medel bekämpa. Ett av de vik-

tigaste medlen har varit och är alltjämt de allmänna skärmbildsundersökningarna. Dessa undersökningar har visat sig ha stor betydelse för upptäckande av även andra sjukdomstillstånd, främst hjärtkärllssjukdomar och lungtumörer."

I dagens läge förfogar man över 13 skärmbildsbussar (patruller), men medicinalstyrelsen vill öka antalet till 14. Härav är två avsedda för en speciell undersökning av viss skolpersonal. Inrikesministern framhåller emellertid, att det inte kan väntas något regeringsförslag i år om skolpersonal-undersökningen, och med den motiveringen har han skurit ned anslagsäskandet.

Till medicinalstyrelsens skärmbildscentral föreslås 486.000 kr i anslag. Det är en ökning jämfört med förra budgetens anslag, men det innebär likväl en nedbantning av medicinalstyrelsens önskemål.

För nyanskaffning av "materiel för den statliga skärmbildsverksamheten" hemställer medicinalstyrelsen om anslag på en halv miljon kronor, men i budgeten prutas sum-

man ned till 225.000. Den skall räcka till bl. a. två nya skåpbilar, ombyggnad av skärmbildsapparaturen och en ny framkallningsmaskin.

Under elfte huvudtiteln hittar man också anslaget till statsbidrag för "driften av anstalter för lungtuberkulos", dvs. driftsbidrag till de sanatorier, som ägs av landsting och landstingsfria städer. Departementschefen och medicinalstyrelsen är här helt överens om att det räcker med 2.800.000 kr, vilket är 900.000 mindre än förra verksamhetsåret. Minskningen beror på den sjunkande tuberkulosfrekvensen. (För tre år sedan var anslaget uppe i fem miljoner.) Antalet bidragsberättigade vård dagar beräknas för 1958 till 1.300.000. År 1954 var siffran 1.986.425 och år 1956 stannade den vid 1.666.901.

Den minskade tbc-frekvensen återspeglas också i anslaget till de kirurgiska tuberkulossjukhusen (kustsanatorierna). Posten är upptagen till 325.000 kr mot 350.000 i förra budgeten.

ÅKE ROOS

Sjukdom nonchaleras i bostadskö

"En hel del av våra patienters psykiska sjukdomar skulle kunna avhjälpas om de fick en bostad. Vi sänder det ena katastroffallet efter det andra härifrån Karolinska sjukhusets psykiatriska klinik till bostadsförmedlingen med läkarintyg att de måste ha bostad, men ingenting hjälper. Över 11.000 läkarintyg ligger för närvarande på bostadsförmedlingen. Ringer vi dit och frågar efter våra rapporter ett par månader efteråt svarar man att de ännu inte hunnit öppna posten!

Det är kuratorn Britta Strandberg på Karolinska sjukhuset som berättar för Dagens Nyheter om situationen just nu. — I andra sociala instanser rättar man sig efter läkarintygen, men inte på bostadsförmedlingen. Det är som att sända ett intyg rakt ut i tomma luften. Någon förtroendeläkare finns inte på förmedlingen och ingen överklagningsinstans.

Nog måste det väl vara fel på ett samhälle som består sig med familjerådgivning, uppfostringsanstalter och barnhem men inte tar hänsyn till en av de viktigaste faktorerna för familjebildningen — en acceptabel bostad för familjen. Väntetiden är nu cirka sex år för att genom förmedlingen få en bostad för ensamstående eller gifta personer.

Det är oerhörda summor som läggs ned inom sjukvården på förlängd sjukhusvistelse och konvalescentvård för människor som inte har någonstans att ta vägen. En sjukhusplats på Karolinska sjukhuset kostar cirka 72 kronor om dagen."

(Dagens Nyheter)

Invaliditetsbedömning

"Vid den 12:e internationella kongressen för arbetsmedicin i Helsingfors behandlade 8 föredragshållare frågan om bedömning av arbetsförmågan, "omtalar Leo Noro i en artikel i *Nordisk Medicin*." I och med socialförsäkringens utveckling har bedömning av arbetsförmågan blivit en för de flesta läkare allt viktigare uppgift. Vid dylik bedömning bör läkaren minnas att det i det nutida industrialiserade samhället finnes oräkneliga lätta arbetsuppgifter, som kan klaras lika väl av lytta och kroniskt sjuka som av s.k. friska människor. När man bedömer arbetsförmågan får man därför inte enbart ägna sin uppmärksamhet åt patientens anatomiska invaliditet utan främst åt organens funktionsduglighet. Å

andra sidan måste läkaren, för att rätt kunna bedöma patientens arbetsförmåga, känna till vilka fysiologiska och psykologiska krav som olika arbeten ställer på sin utövare. I bl.a. Öst-Europa brukar man ej såsom i de nordiska länderna uppskatta invaliditeten med 5 % noggrannhet, utan socialförsäkringen i dessa länder, t.ex. Tjeckoslovakien, godkänner endast två invaliditetsgrader, dvs. fullständig och partiell invaliditet. Fullständig invaliditet anses föreligga a) när vederbörande ej är kapabel att utföra något som helst regelbundet inkomstbringande arbete; b) när vederbörande endast är kapabel att utföra ett arbete, som i förhållande till hans tidigare yrke är oansenligt och av helt sekundär betydelse, samt c) när det arbete vederbörande förmår utföra uppenbart försämrar hans hälsotillstånd.

Med partiell invaliditet förstår man ett tillstånd då patienten är varaktigt inkapabel att förvärva en inkomst av samma storleksordning som förut. Han förmår kanske utföra sitt tidigare arbete med minskad arbetsprestation eller ett annat liknande arbete, men detta endast då han beredes speciella lättnader i sina arbetsförhållanden. Å andra sidan förmår han kanske alls icke utföra ett arbete av samma art som förr, men väl ett mindre krävande arbete."

*

Det tjeckoslovakiska systemet för invaliditetsbedömning verkar förnuftigt. I Sverige är bedömningen alltför byråkratisk, alltför bokstavs- och procentbunden.
Red.

Förbättrad sjukförsäkring

"Remisskvaren mal just nu det av social- och inrikesdepartementen utarbetade förslaget om ändringar i sjukförsäkringslagen", framhåller *Expressen* på ledarplats.

"Att sjukförsäkringslagen måste ändras har länge stått klart — detta trots att den började tillämpas så pass sent som 1 jan. 1955.

Sedan RFA-utredningen framlades har egentligen ingenting hörts av i denna sak

förrän de två departementens gemensamma promemoria dök upp alldeles i dagarna.

I denna PM föreslås bl.a. att den högre sjukpenningen skall gälla i 180 dagar i stället för 90. Någon överblick av sjukförsäkringen ges emellertid inte och det klarläggs fortfarande inte att denna delreform är den angelägnaste. Det finns ju många andra att tänka på. Sjukkasförbundet håller just nu på med att titta på en hel rad förhållanden, bl.a. frågan huruvida inte grundsjukpenningen bör höjas, om inte sjukpenningssklasserna bör justeras i takt med penningvärdesförsämringen (högsta sjukpenningklass är nu 14.000 kr — en inkomst som allt flera överskrider med påföljd att sjukpenningen blir relativt sett klen).

Men det skall inte förnekas att det är önskvärt att den högre sjukpenningen ges i längre tid än 90 dagar. Det är dock en brist i departementspromemorian att man inte presterar några siffror på hur många som kan väntas bli berörda av ändringen. I det stora hela betyder förlängningen att ett antal personer slipper vända sig till socialvården för sin försörjning då sjukpenningen blivit för liten att klara sig på. Andra sjuka får sin kontakt med socialorganen uppskjuten i tre månader. Det är självfallet en vinst från humanitär synpunkt."

"Näringshjälpens" resultat

"Som alla pensionsnämnder och ombud och över huvud alla som i kommunerna arbetar inom det sociala området väl vet bedriver pensionsstyrelsen en mycket omfattande invaliditetsförebyggande verksamhet — ett nödvändigt eller i varje fall mycket värdefullt komplement till den invalidpensionering som utgör en del av folkpensioneringen", framhåller generaldirektör Konrad Persson i en artikel i *Svenska Socialvårdsförbundets Tidskrift*.

"En gren av denna verksamhet, näringshjälpen, är kanske inte så känd som den borde vara. Jag skall därför skriva om den nu. Många som känner till verksamheten har väl till en början förväntat
(Forts. sid. 32)

UR PRESSEN

Stockholm olämpligt som storstad

En Mølne-Elegi, ett diktverk som sysselsatt Gunnar Ekelöf i ungefär två decennier, blir kanske snart färdigt och utges då som bok. "Kanske" skrivs därför att skalden hoppas så, tilläggande: Osvuret är bäst.

Gunnar Ekelöf sitter vid köksbordet och dricker ur glas hett te, som hustrun kokat. Han är kraftigt förkyld. Själv försöker jag hålla kroppsvärmen uppe med några koppar kaffe. Gunnar Ekelöf bor trevligt men bra kallt, i andra våningen i ett av Sigtunas många trähus. Han dricker sitt andra glas te och reser sig därefter; en ganska lång och mager, lite hukande gestalt. Vi sätter oss i ett av rummen.

På resan hit var jag till brädden uppfylld av intelligenta frågor om litteratur, redo att ställas till den moderna svenska diktens nyckelgestalt. Dessa beskäftigheter skulle gunås utstaka hans personlighet. Låt frågorna stanna i anteckningsblocket; i Ekelöfs dikt har vi hans personlighet, eller personligheter. Det följande är en konstlös katalog över vad vi talade om, till exempel traditionalism. Den vi har men gör så lite bruk av.

— Det är så påfallande meningslöst att göra sig urarva, att kasta bort en massa fina saker som finns, säger Ekelöf. Jag kan nämna ett par exempel. För ett par vintrar sen var jag i en lappländsk kyrkby, där man hade ett mycket fint torg, omgivet av en åldrig bebyggelse som det fanns alla skäl att bevara. Men alltihop skulle bort; man skulle just på denna plats, fast man hade hela Norrland att ta av, bygga ett funktions-torg. Och i det närbelägna Åsele fanns en gammal fin kyrkstad som ideliga mordbränder försökte få bort. Det var väl meningen att man skulle få någonting byggt där också; men även där hade människorna hela Lappland att ta till.

Hur förstör man inte Stockholm, som borde behållits som ett Washington, säger Gunnar Ekelöf. Ett New York kunde man ha byggt vid Södertälje eller Västerås: framtida snabbtåg och helikoptrar hjälper ju

Gunnar Ekelöf

människorna att komma från och till. Stockholm är med sina många broar otjänligt som storstad. Att de till varje pris skall tjäna som sådan och behandlas därefter vittnar inte bara om traditionslöshet utan också om en förvänd syn.

Det kunde ju vara svårt ibland att vara medveten människa på 30-talet. Tycker ni att det blivit lättare nu?

— Nej, det tycker jag inte. Men jag vet inte om det var så svårt; alla kompisar man träffar talar nu om det glada trettitalet. Det kanske är för att man var yngre då. Man var mera optimist, kunde ännu blunda på ena ögat. Nazism och fascism ja, men Sovjet hade inte avslöjat sig till den grad som nu skett. Anledning till pessimism är större nu, med vapen där de bara behöver trycka på en knapp...

— Kan ni nämna en konkret orsak till denna pessimism?

— Nej, då skall man vara särskilt anspråksfull på djävligheter.

Gunnar Ekelöf sitter med ena benet svängt över det andra i en soffa

vid fönstret. Utanför är Sigtunas kåkbebyggelse, omsvept av en kall vind från Mälaren.

Gunnar Ekelöf läser mycket, men av det nya nästan bara sådant han får att recensera. Han inriktar sig på klassikerna; läser dem och läser om. Jag ställer lite trevande frågor om hur han ser på sin produktion.

— Jag har sorterat böckerna, säger han. Jag godkänner debutboken och sedan någorlunda allt fram till Färjesång. Däremot inte den andra och den tredje boken. De är för romantiska. (Dedikation resp. Sorgen och stjärnan.)

— Ibland har jag för en dikt ofantligt många koncept; ibland kan den nästan vara färdig direkt.

Plötsligt, utan att man vet ordet av, kan en dikt vara färdig. Så var det med Strountes. Jag placerade alla dikterna på golvet och ordnade ihop dem. Så blev det helt enkelt Strountes (Ekelöf säger Strunt).

— Men dikter man ser av er i tidskrifter brukar ju ha ett annorlunda utseende när de sedan kommer i bokform?

— Tidskriftspublicering är någonting helt annat än bokpublicering. Det är många av tidningsdikterna som aldrig kommer i någon bok. Litteraturhistorikerna får nog jobb.

Vi talar om förbisedda böcker: Ekelöf nämner att det är vanskligt att säga något i ämnet.

— Det finns flera böcker än man hinner med att läsa. Och upptäcker man en förbisedd bok, så kan en annan veta om en bok som är mycket bättre och förbisedd på ett långt mer slående sätt.

Han visar mig en bok som man kanske i alla fall kan räkna till de förbisedda. Det är en åldrig volym skriven av en Johan Brelín. Den heter "Beskrifning över en äfventyrlig resa till och ifrån Ost-Indien, Södra America och en del av Europa, åren 1755, 56 och 57." Ekelöf tycker det är en rolig bok; och den innehåller en så levande beskrivning av en jordbävning i Lissabon att boken för den skull översattes till portugisiska. Ekelöf antyder att den gärna kunde tryckas i ny svensk upplaga; för att vi skulle få något

(Forts. sid. 31)

KULTURELLT

En halländsk konstnärinna

I nom måleriet i Halland finns många -ismer företrädda. Och eftersom målarna där också är många blir den årliga höstsalongen på Hallands museum i Halmstad ofta en hotch-potch-soppa.

Förr dominerade Halmstadsgruppen med surrealismen, då denna var sista pariserkriket, och alla hade samma "undermedvetna" och ackurat samma freudska "drömmar" och samma "visioner". Mycket av det gedigna hallandsmåleriet, t. ex. inom Hallandsringen skymdes då ofta bort av modet för dagen. — Omsider kom så de Nemes-frälsta — eleverna från Valand — och sprattlade i manegen några år och tog applåder. — Men nu är Nemes-cirkusen slut. Ett par av dess bästa artister är redan långt borta från mästarens vägar och går sina egna.

Här finns emellertid en liten grupp av äldre och yngre konstnärer, som inte följt något schema, inte haft program. Efter blott en mycket kort tids influens från någon idol eller skolpåverkan har de blivit sig själva och följt allenast egna inten-

"Mot havet" av Inga Theo-Lundberg.

tioner. — Till dessa hör Inga Theo-Lundberg, Halmstad, som debuterade vid höstsalongen på Hallands museum 1949.

Vid debuten hade hon målat i fem år, alltså sedan 1944. Under denna tid hade hon studerat i Stockholm — först för Signe Barth, senare för Otte Sköld — och deltagit i elevutställningarna.

Inga Theo-Lundberg är hallänning, född i Laholm, där hennes fader ägde och redigerade tidningen Sydhalland. — Den sydhalländska naturen, som hon således sen barn domen är förtrogen med — havet, dynerna, kusthedarna, slätten och dungarna — har gett de flesta motiven åt hennes landskapsmåleri. Hon lyckas också för det mesta få dessa dukar att verka upplevda, övertygande — hon plöttrar aldrig bort sig i detaljer utan förmår fånga väsentligheter.

"Skolminnen" har hennes måleri varit anmärkningsvärt fritt från. Dock, den som följt hennes målarbana, minns nog, att hon i början röjde svaga influenser från ett par håll — Aguéli, Schjerfbeck — men det varade inte så länge. Vid de se-

(Forts. sid. 24)

Inga Theo-Lundberg med sin hund Pelle, en bister men pålitlig kamrat och "stafflivakt".

Uttran vill bli ett mönstersanatorium

För tio år sedan fanns det i Stockholms län två sanatorier, läns-sanatoriet vid Uttran, två mil söder om Stockholm, och Löwenströmska lasarettets sanatorium i Upplands-Väsby. Vidare fanns en tuberkulossjukstuga för kroniska fall i Knivsta. Dessa sjukhus var konstant fullbelagda.

Nu är Väsby sanatorium och tbc-sjukstugan i Knivsta nedlagda. På Uttran står många sängar tomma, och sanatoriedirektionen har begärt att få ta en avdelning i bruk för andra lungsjukdomar. Allt detta är en ganska god illustration till tuberkulosens ändrade karaktär.

Den som låg på Uttran låt oss säga 1947 och kommer dit på besök nu kan utbrista som främligen som stod på Jerikos raserade murar och såg sig omkring: "Här har tydligen hänt något". Patientmatsalen och dagrummen har genomgått genomgripande reparationer och ändringar med resultat att de har blivit trivsamma och ändamålsenliga, läsrum och speciella rökrum har tillkommit och sist men inte minst, ligghallarna framför sanatoriet har fått lämna plats för en hypermodern mottagnings- och behandlingsavdelning, sedan man numera fått fram effektivare läkemedel än frisk luft.

För att få en experts syn på den aktuella tuberkulossituationen i Stockholms län vänder vi oss till länssanatoriets överläkare, tillika chef för dispensärvården i länet, med. dr Nils Levin.

— Tbc:n är ju på retur i vårt land liksom i alla kulturländer, säger han, och Stockholms län är naturligtvis inget undantag. Dödligheten i tbc är ungefär densamma som i landet som helhet, 0,08 per tusen invånare i länet mot 0,09 för hela landet. Dödlighetssiffran motsvarar 35 dödsfall i tbc i hela länet. Dessa siffror är från 1956.

Särskilt glädjande är det att konstatera att barntuberkulosen praktiskt taget försvunnit. Vi har bara haft ett fall anmält hit till sanatoriet för vård hittills i år. En god nyhet är också att kreaturstuberkulosen sedan årsskiftet 1956—57 anses utrotad. Här har vi nog också en av anledningarna till minskningen av framförallt barntuberkulosen.

Däremot har en förskjutning mot allt högre åldrar kunnat märkas. Det är inte längre ovanligt att finna färsk tbc hos patienter som är 60 år och betydligt däröver.

Trots de låga dödlighetstalen finns det anledning att varna för allt för stor optimism. Tuberkulosen är inte någon övervunnen fiende ännu, utan den förebyggande vården liksom behandlingen måste intensifieras, innan sjukdomen är slutligt besegrad.

Sanatoriet har ju under de senaste åren moderniserats och fått bl. a. ny mottagningsavdelning och ny behandlingsavdelning. Finns det planer på ytterligare förändringar?

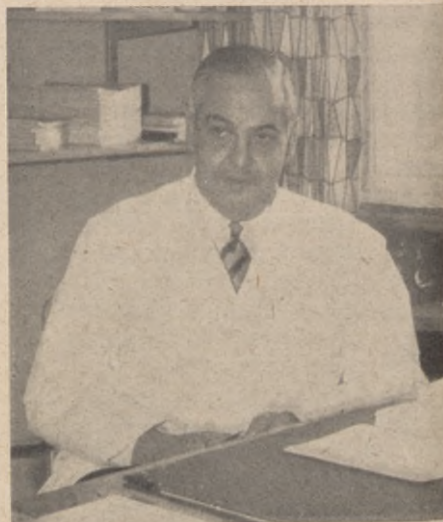
— Inom sanatorieledningen är vi naturligtvis mycket glada över att vi genom de här förbättringarna har uppnått större resurser och bättre arbetsförhållanden och samtidigt gjort sanatoriet till en trivsammare

Aktuellt

plats för patienterna. Och ännu bättre blir det när våra nya terapilokaler står färdiga. Landstinget har nämligen beviljat anslag för sådana.

Nu har ju tuberkulosens tillbakagång medfört att vi har kunnat överväga att även ägna oss åt andra lungsjukdomar på sanatorierna. Sanatorieläkareföreningen har blivit omdöpt till Svenska Lungläkareförbundet och Tuberkulosläkareföreningen till Lungläkareföreningen, vilket ju vittnar om i vilken riktning utvecklingen går.

Direktionen för länssanatoriet har också hos landstinget begärt att få ändra om en avdelning dels för vård av patienter med andra lungsjukdomar än tbc och dels för svårare operationsfall med tbc, som behöver vårdas avskilt. Jag hoppas varmt att

Dr Nils Levin

de anslagsbeviljande myndigheterna skall ha förståelse för våra synpunkter, då det gäller nödvändigheten av mindre vårdenheter.

Förtroenderåden värdefulla

Vilken betydelse har de nya kemoterapeutiska medlen i förhållande till de mer traditionella?

— De beprövade PAS-, streptomycin- och INH-preparaten är numera grunden för all behandling. Det är tack vare dem som tbc-behandlingen av i dag är så framgångsrik. Det är också de som gör det möjligt att genomföra den kirurgiska behandlingen i så stor utsträckning som vi nu kan.

Har det kommit några nya sensationella medel?

— Det kan man knappast säga. Det har av och till dykt upp nya antibiotika, men inget av dem har vid närmare prov kunnat mäta sig med de tre beprövade preparaten.

Cykloserin är ett medel som vi har prövat här på sanatoriet sedan något år tillbaka i ett fyrtiotal fall. På ett fåtal patienter har det haft en slående effekt, men i det stora flertalet fall har inga påtagliga förbättringar kunnat registreras.

Dr Levin var ju initiativtagaren till förtroenderåden med representanter från sanatorieledning och patienter. Hur har det gått här på Uttran?

— Jag har mycket goda erfarenheter. Många missförstånd klarläggs och rättas till genom att vi disku-

terar frågorna öppet, och ett eventuellt groende missnöje kan undanröjas på ett tidigt stadium. Men en förutsättning är att förtroenderådet behandlar problemen mer i stort och inte går in på bagateller och personliga saker.

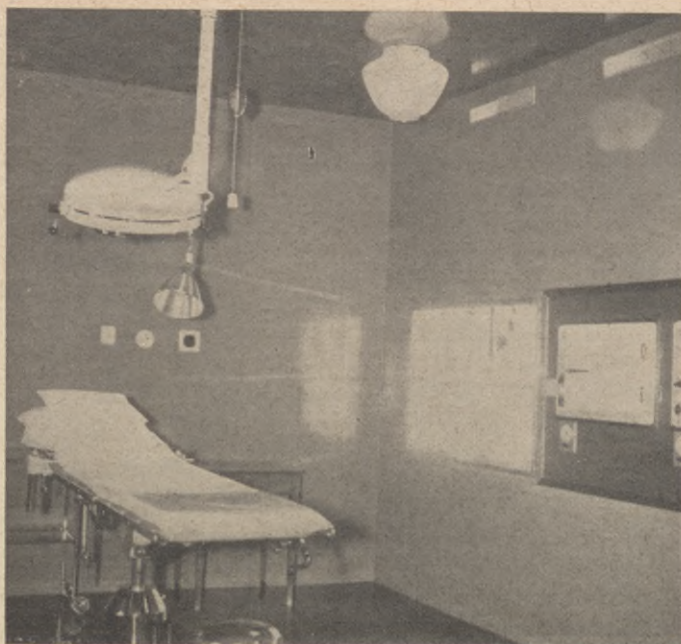
Eftervården i blickpunkten

Eftervårdens ordnande i länet är en fråga som man speciellt intresserar sig för i länets konvalescentförening. Hur anser dr Levin att den frågan är löst?

— Konvalescentvården är bra ordnad, tycker jag, även om landstinget inte driver något eget konvalescenthem. Att så inte är fallet kan ju bero på att tillgången på platser varit god vid de hem som drivs i de lungsjukas regi. Det är ju också bra att patienterna på det här sättet har möjlighet att välja vart de vill fara — från Skåne till Jämtland — och på så sätt komma ifrån sin hemmiljö.

Något som jag finner sorgligt är däremot att de arbetsföra bacillbärarna helt saknar möjligheter till s. k. skyddad sysselsättning. Som väl är har ju några kommuner visat ett visst intresse för att ordna en sådan verksamhet, och jag hoppas verkligen att Södertälje stads skyddade verkstad, som nu är klar att tas i bruk, kommer att följas av flera liknande ute bland länets kommuner. Det finns många som bådc

*Utträs
behandlings-
avdelning är
numera
hypermodern*

vill och kan utföra ett fullgott arbete, om de får möjlighet att göra det under skyddade förhållanden.

Hur ser nu de lungsjuka själva på problemen och förhållandena i Stockholms län?

Den som torde vara mest lämpad att svara på den frågan är *Tord Axelsson*, ombudsman för Stockholms läns Lungsjukas Konvalescentförening, som är en lokalavdelning av DLR.

— Ja, vi måste nog i stort sett säga att vi kan vara nöjda med situationen i länet, säger han. Siff-

rorna i den officiella statistiken visar ju att sjukdomen är på stadig tillbakagång. Men länets dispensärer har dock över 3 400 fall registrerade, och 1956 vårdades på sanatorierna drygt 500 patienter. Dessa siffror visar att vi fortfarande är i behov av goda krafter i kampen mot tuberkulosen.

Vi har ett modernt sanatorium med en kapacitet som svarar mot behovet. Strävan har varit att göra sanatoriet till ett mönstersanatorium, och glädjande är då att konstatera att man har tänkt på att göra patienternas många gånger långa vistelse så dräglig och trivsamt som möjligt. Även om karaktären hos sjukdomen och behandlingen av den har ändrats under de sista tio åren, så är ju vårdtiden på ett sanatorium betydligt längre än genomsnittet på ett vanligt kroppssjukhus.

Dagrummen på sanatoriet har fått en "ansiktslyftning": väggar i glada färger, modern armatur, snygga och ändamålsenliga möbler. Televisionsapparat, byggd av patienter men på landstingets bekostnad, finns och utnyttjas väl. Man har även tänkt på att ordna med speciella studie- och läsrum, och en heltidsanställd studieledare ser till att dessa utnyttjas.

Thoraxkliniken ett frågetecken

— När det gäller akutsjukvården är vi nog på det hela taget nöjda (med ett undantag: den nya thoraxkliniken vid Karolinska sjukhuset. Kliniken stod klar i juni 1957, men

(Forts. sid. 30)

Ett sådant här läs- och studierum betyder mycket för patienternas trivsel

Arbetsvården bör omorganiseras

1952 blev jag sjuk i tuberkulos. Efter operation och gasbehandling hävdades sjukdomen ganska snabbt och jag kom i arbete igen. Varken av tuberkulosen eller behandlingsformen besvärades jag sedan nämnvärt fram till 1955. I början av år 1955 ställdes jag inför ett svårt avgörande. I hastigt mod träffade jag ett val av problemlösning som inte var riktigt tillfredsställande. Och jag kunde inte komma ur dilemmat. Så var situationen när jag blev sjuk igen, fick ett återfall i tuberkulosen. Ett ganska massivt uppflammande av sjukdomen som så småningom resulterade i att jag måste låta ta bort en lunglob.

Många gånger har det där händelseförloppet kommit mig att fundera över problemet huruvida sjukdomen berodde på det till synes olösliga problemet, eller rättare sagt, det illa lösta problemet. Utan tvekan innebar sjukdomen en viss chans till att få en ny problemlösning till stånd. Även om jag förståndsmässigt med förakt avvisade varje tanke på en problemlösning genom sjukdom, är det ändå inte helt uteslutet, att mitt undermedvetna vred och vände på denna möjlighet. Och att detta det undermedvetnas verksamhet så småningom resulterade i ett återfall.

Genom olika omständigheter har jag kommit i kontakt med många tuberkulossjuka människor. Inför en del av dem har jag haft anledning att inom mej själv göra den reflexionen "att du vill ju vara sjuk". Alldeles uppenbart har för en och annan lungtuberkulosen inneburit en elegant lösning av vissa problem, försörjningsmässiga, ansvarsmässiga eller på annat sätt beskaffade.

Rädsla för sinnessjukdom

Jag minns en ung man som jag träffade när jag låg för operation på sanatoriet i en stad långt norrut. Pojken hade en relativt beskedlig tuberkulos men därtill också en allergi som manifesterade sig som både astma och eksem. Så vitt jag kunde se, verkade allergien precis som en ytterst känslig mätare för hans psykiska balans. Så fort han blev orolig eller utsattes för svårigheter av något slag blev astman och hudutslagen besvärande. Det var

TURE EDBOM

kritiserar arbetsvårdens nuvarande organisation. Han framhåller att "enda chansen att komma till rätta med problemet 'de partiellt arbetsföra' är att skapa en vårdorganisation som har till utgångspunkt att behandla varje långtidssjuk genast från början — från intagnings-tidpunkten — som en människa som löper risk att få sin arbetsförmåga skadad. Jämsides med den rent medicinska vården skall alltså också ges en psykiskt stödjande vård, en samsättningsfrämjande och arbetstränande omvårdnad, i behövliga fall kombinerad med en rent social omvårdnad".

en lång, gracil ung man med ett underskott av vitalitet. Betydligt över genomsnittet intelligent men fåfäng och, möjligen på grund av fåfängan, litet mytoman. Han ljög nästan ständigt för att förgylla upp sin situation och sina insatser. Astman var i hans fall en i det närmaste perfekt skyddsmekanism. Så fort det drog ihop sig till någonting obehagligt stupade han omkull i ett anfall.

Ett fall till. En 35-årig man med en defektläkt thorakoplastik. De svåra smärtorna under läkningen hade han uthärdat med stor tålig-het. Skrevs ut och fick ett dåligt betalt okvalificerat jobb. Hade stor familj. När jag lärde känna honom på sanatoriet var han intagen för återfall. Hade under mellantiden haft uttalade magbesvär som kvarstod. Under båda sanatorieperioderna hade han en lång tid skött sig bra men plötsligt börjat missbruka sprit. Berusad var han högljudd, aggressiv och gav uttryck åt förljelsemaniska tankar.

Läkaren frågade mig vid ett tillfälle vad man skulle ta sig till med mannen. En utskrivning var ju ingen särdeles lyckad lösning på behandlingsproblemet. Det slog mig vid samtalet med läkaren att han praktiskt taget ingenting kände till om mannens hereditet. Jag hade ägnat honom intresse och visste att fadern var obotligt sinnessjuk och att mannen själv gick i en ständig

skräck för att bli sinnessjuk, många andra drag som förklarade hans beteende att förtiga.

Tbc:n det mindre problemet

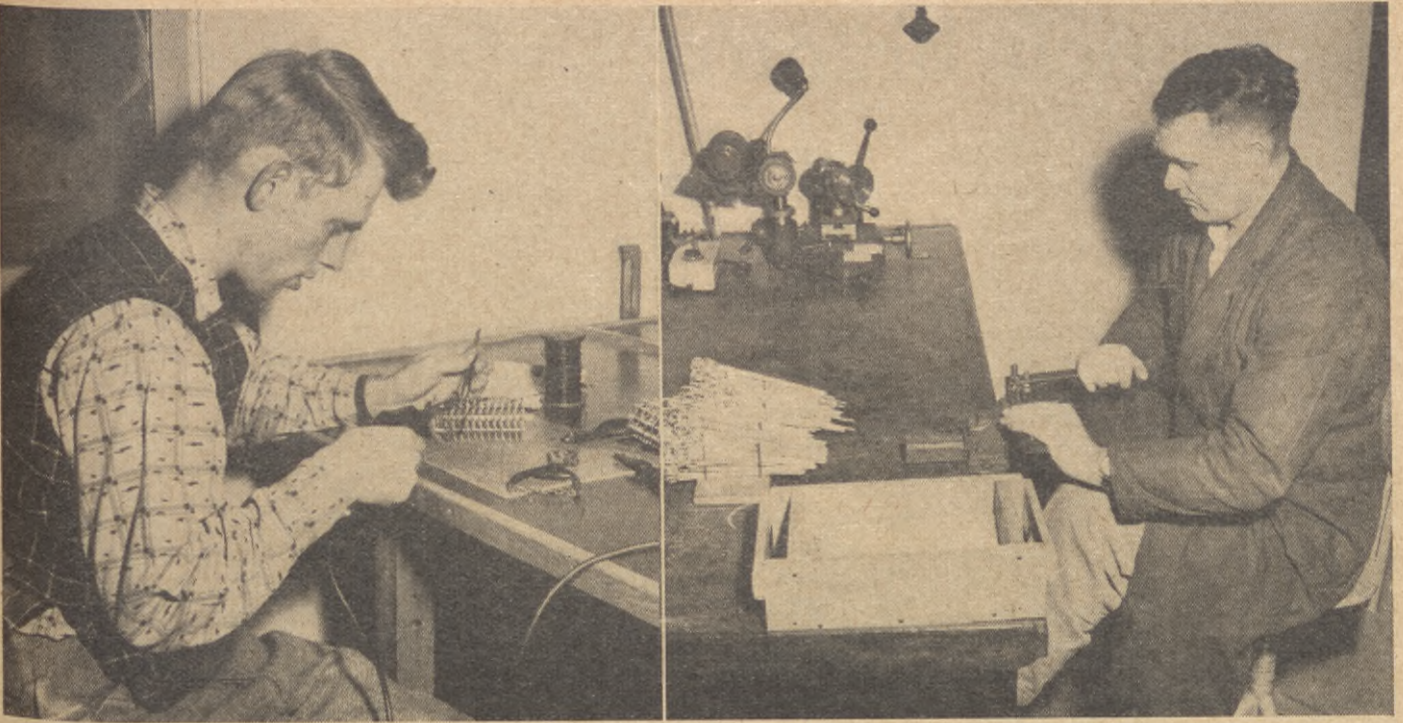
Hur gick det nu att inpassa dessa båda fall i förvärvslivet och i samhällslivet överhuvudtaget. Ja, den ena är fortfarande inte alls i förvärvsverksamhet, drar sig fram genom sjukbidrag och socialunderstöd. Den andra bidrar åtminstone till sin försörjning och ser ut att reda upp situationen. I intet av fallen har arbetsvården kunnat prestera någon lösning eller någon hjälp.

Att så inte skett bör arbetsvården ingalunda lastas för. Granskar man sjukhistorierna så ser man ju redan där, att båda fallen inte fått en adekvat medicinsk behandling. Lungtuberkulosen hade man fått bukt med. Men sjukhuset var inte rustat för att ge den psykiska behandling som uppenbarligen var nödvändig. Medan tuberkulosen läktes förvärrades sannolikt bådas rent psykiska svårigheter. Tuberkulosen var i båda fallen det mindre problemet. Det verkligt besvärliga var de sjukdomstecken som bottnade i att båda inte rationellt kunde angripa och klara ut sin situation. Och inte heller fick hjälp med det.

Någon sådan hjälp kunde inte heller arbetsvården, till följd av sin principiella uppbyggnad, ge. Utskrivna från sjukhuset och hänvisade till arbetsvården var det arbetsvårdens uppgift att försöka skaffa dem arbete, lämpligt för deras arbetsförmåga. Först när detta misslyckats, kunde på arbetsvårdens initiativ en behandling sättas in ägnad att hjälpa dem ur arbetshindren. Sannolikt fördjupades ytterligare deras psykiskt betingade besvär i väntan på att en rationell arbetsvårdsbehandling skulle kunna sättas in.

Frågan angripes bakifrån

Arbetsvården i det här landet är uppbyggd under en tid av ganska markant brist på arbetskraft. Detta förhållande har också kommit att prägla arbetsvårdens utformning. Den skulle bland andra åtgärder vara en möjlighet att snabbt tillföra marknaden en dittills i det närmas-te outnyttjad reserv av arbetare.

Arbetsvården är till nytta för många partiellt arbetsföra, men för att bli effektivare borde den organiseras på ett annat sätt än nu. Dessa bilder är tagna på ett arbetsträningsinstitut i Stockholm.

Detta skulle ske så snabbt som möjligt. Och med så litet kostnader som möjligt. Sannolikt får man se den s. k. direktutplaceringsprincipen mot den bakgrunden. Så länge som arbetsmarknadsläget präglades av översysselsättningen och så länge som de slutna vårdresurserna inte var så överansträngda som senare, gick detta också bra. Ett betydande antal människor med handicap har med enkla åtgärder placerats i förvärvsverksamhet. Huruvida placeringarna var adekvata och vad det blev av dem som inte kunde placeras, var länge en fråga av sekundär betydelse.

Så småningom blev det emellertid uppenbart att arbetsvården inte var riktigt bra utformad. Man kunde inte ens tillnärmelsevis placera ut de arbetssökande. Inte ens sedan man gradvis intensifierat den mer kvalificerade arbetsvården i form av yrkesutbildningar, testningar, ingående kapacitetsmätningar och andra åtgärder, har man kunnat forcera den gräns antalet utplaceringar länge legat vid.

Om vi förbigår den brist på resurser som arbetsvården lidit av länge och mycket och håller oss till organisationens principiella uppbyggnad, så är detta inte underligt. Principen innebär ju, att frågan om den sjukes rehabilitering angripes bakifrån. Man liksom börjar nysta upp hans

problem och fundera över hans arbetskapacitet vid slutpunkten av en process som rymt ständiga påfrestningar och risker för en fortgående försämrad arbetsförmåga. Att vid slutpunkten av en sjukdom, som kanske medfört fysiskt arbetshinder och därtill arbetshinder genom psykiska överlagringar, kunna rätta till skadorna är nästan ogörligt. En organisation som endast medger att adekvata behandlingsåtgärder kommer in i efterhand är ofta dömd att misslyckas. Endast med mycket robusta och viljestarka individer har man möjlighet att lyckas.

Total behandling från början

Enda chansen att komma tillrätta med problemet "de partiellt arbetsföra" är att skapa en vårdorganisation som har till utgångspunkt att behandla varje långtidssjuk genast från början — från intagningspunkten — som en människa som löper risk att få sin arbetsförmåga skadad. Jämsides med den rent medicinska vården skall alltså också ges en psykiskt stödjande vård, en sysselsättningsfrämjande och arbetstränande omvårdnad, i behövliga fall kombinerad med en rent social omvårdnad.

Det måste alltså redan från början läggas upp en total behandling. Man måste med olika metoder försöka förebygga att sjukdomen drar med

sig skador på den sjukes förmåga till ett socialt liv. I denna behandling kan frågorna om en senare inplacering komma in rätt tidigt. I stället för att komma sent in med arbetsförmedlingsåtgärden, så sent att den sjuke nästan grips av panik inför varje dröjsmål med placeringen på arbetsmarknaden, bör arbetsvården och förmedlingsåtgärden komma in i behandlingsgången så tidigt som möjligt. Så tidigt att man har tillfälle att planera och förbereda de åtgärder som måste till efter utskrivningen. Så fort den medicinska, sysselsättningsmässiga, funktionsbefrämjande och psykologiska behandlingen gett hållpunkter för ett bedömande av den framtida arbetskapaciteten och lämpligheten för olika sysselsättningar bör arbetsvården kopplas in för att till den övriga totalplanen för den sjukes behandling föra en plan gällande slutstadiet i den sjukes inpassning i arbetslivet.

"En olycksalig tystnad"

Frågorna om de långvarigt sjukas rehabilitering är alltså väsentligen en medicinsk fråga och vårdorganisationen bör anknytas till vissa välutrustade lasarett. Sannolikt skulle ingen av de två, vilkas fall jag relaterade inledningsvis, ha varit omöjliga att återställa om de fått en vård av den typ som skisserats i det föregående.

(Forts. sid. 24)

Krut och brännvin mot tandvärk

Få krämpor har varit föremål för så mycken trolldom, besvärjelse och vidskepelse som tandvärk. Utövarna av trollkonster var också mycket intresserade av tänderna för egen del, man måste nämligen ha kvar åtminstone framtänderna när man läste sina trollrunor, galder och besvärjelser. Hade man inte det kunde det hända att besvärjelserna uttalades fel, med förfärliga verkningar. Med andra ord, tandlösa trollkärringar skulle man inte sätta någon lit till!

I heden tid och länge därefter trodde man att barnet inte blev människa förrän det fått sin första tand. När den allra första tanden efter mycket väsen kommit fram, höll man en fest och då fick barnet gåvor, barn av rika föräldrar kunde få hela gårdar, boskap och annat värdefullt. Föddes ett barn med fullt utbildade tänder så var man förvissad om att barnet hade en stor framtid för sig. Bland män som fötts med tänder räknas bland annat tre berömda fransmän, nämligen "Solungen" Ludvig XIV, kardinal Mazarin och Mirabeau, revolutionens mäktiga portalfigur.

I England har man trott att sådana barn skulle bli framstående soldater, det var också de gamla romarnas åsikt. Även antalet tänder

ALBERT W. CARLSSON

kåserar om tandvärk i gångna tider. Salt, krut och brännvin var en gång vanliga mediciner mot värkande tänder. Det förekom också att man stoppade ned en lus i den sjuka tanden eller att man smorde in den med ormfett, gåsalort eller något annat lika smakligt.

har haft sin betydelse, då det gällt att avslöja framtiden. Hippokrates, Plinius och flera andra av antikens lärde, påstod att om man hade fler tänder än normalt så skulle man leva mycket länge.

Grankåda som tandkräm

Lagen talade i äldre tid om öga för öga, tand för tand och därmed är man inne på tändernas värdering. Hos de gamla anglosaxarna hade en framtand, enligt deras lag, sex gånger så högt värde som en oxeltand.

Longobarderna hade en annan värderingsmätare. Den tand som syntes när man log hade dubbelt värde mot en kindtand. I äldre tid brukade man också slå ut tänder på "stridstuppar", som i kampens hetta bitit sina motståndare.

Vita tänder är filmstjärnornas och andra skönheters stolthet, men de var lika åtråvärda förr. Redan i Gamla Testamentet prisar Jakob sin son Judas tänder och säger att de är vitare än mjölk. Antikens greker och romare beundrade också vita tänder, skalder som Ovidius, Catullus och andra prisar de vita tändernas skönhet.

Vita tänder var vanliga, men dör nerven i en tand får den en mörk missfärgning. Den danske kungen Harald fick på sin tid öknamnet Blåtand för den sakens skull. Ett tandöknamn begåvades också en annan kung Harald med. Denne kung hade ovanligt långa tänder och kallades därför Harald Hildetand, stridstand. Långa tänder ansågs, och anses än i dag, som tecken på lögnaktighet, man tillskriver dem också trolldomsförmåga.

Något ändamålsenligt sätt att rengöra tänderna på hade man inte förr och i stället för vår tids tandremsor begagnade man kåda, framför allt då grankåda. I Norge tuggade man lök för att hålla tänderna friska, det var sed även i Rom och andra antikens länder.

Det äldsta redskap man begagnat att hålla tänderna rena med är tandpetaren; i bronsåldersgravar har man funnit tandpetare av metall. I ett testamente från 1410 i Oslo omtalas tandpetare och silversked, troligen ingick de i en hovmans toalettutrustning. Dyliga bestick brukade bestå av tandpetare, örnslev, nagelrensare och pincett, allt i ädel metall. "Vanligt folk" fick ha tandpetare av trä.

Tobak i öronen mot tandvärk

Förutom tandpetare hade man också tandvatten, mest brukades det när tänderna hotade att lossna. Något aptitretande tandvatten var det dock inte fråga om, det bestod av — nattens urin! Inte förty rekommenderades det av många läkare och lärde, till och med av den store tandläkaren Pierre Fauchard (1678—1761) och därför blev det använt långt in i förra seklet.

Tandvatten, kåda och tandpetare till trots kunde man få svår tandvärk, men försök gjordes att förekomma eländet. I denna förebyggande vård ingick i folkmedicinen

Tandutdragning på 1500-talet. Den stora tunnan innehåller tänder och skall verka som reklam.

Hos vår tids tandläkare slipper man både krut och björnfett.

tvtvättningar av olika slag. I Holland tvättade man huvudets baksida, i Wales örats innersida och i Norge väntade man fem minuter med torkningen, allt i syfte att hindra tandvärk. Ända in i sen tid har det i Norge varit bruk att stoppa tobaksbussar i örönen för att hindra tandvärk. En norsk läkare berättar att han för 25 år sedan fick besök av en gammal gumma, som klagade över dålig hörsel. Vid undersökningen kunde läkaren plocka fram en liten svart tingest ur örat, en många år gammal tobaksbuss. Sedan hörde gumman som en katt.

Sedan urminnes tid har man trots att tandvärk förorsakades av "mask". Ingen har sett en tandmask men det hindrade inte att en kinesisk inskrift som är 5.000—6.000 år gammal beskriver maskarna som vita med svarta huvuden. Egyptier, babylonier, romare och medeltidens människor var alla övertygade om att osynlig mask orsakade tandvärk. All medicin som begagnades skulle därför göra livet surt för masken. Först på 1500-talet kom en annan teori om tandvärkens uppkomst: sockrets skadliga verkan. Holländaren Forestus (1522—97) var den förste som påpekade att socker är skadligt för tänderna. Enligt gammalt skrocc kunde man också få tandvärk genom att blåsa i nyckelhål, skroccet är känt i hela Norden.

Grötomslag och kokt hästgödsel

De mediciner som begagnades mot tandvärk avsåg främst att ta död på tandmasken, hjälpte ingenting annat så tog man sin tillflykt till trolldom. Antingen försökte man "läsa för tandvärk" eller "skriva för tandvärk". I förra fallet läste man vissa formler, i senare fallet skrev man ner dem på papper och åt upp dem. Under medeltiden åkallades S:ta Appolonia, hon är tandläkekunstens helgon, för att man skulle bli skyddad för tandvärk. Dels kunde man äta upp små bilder av helgonet, dels skriva böner på papper till henne i hopp om hjälp.

Längre fram i tiden blev brännvin och salt ett viktigt medel i kampen mot tandvärken. En vanlig blandning var tobak, brännvin och salt som knådades till en deg och lades i den sjuka tanden, sedan man stuckit i tanden till dess den blödde. Ett ännu kraftigare medel var krut, salt och brännvin som begagnades på samma sätt. Salt är ett sedan antiken känt medel mot tandvärk, tidigast brukat i Indien och senare av anglosaxarna och de nordiska folken. Borstning av tänderna med salt föregick ju tandcremen.

Det finns en rad mediciner som är mer originella än just verksamma, dit hör att man skulle lägga en lus i tandhålet och tillsluta det. Samma idé, låt vara i aptitligare form, har

förekommit här i landet. Man borrade hål i en böna, lade dit en lus och tillslöt hålet med vax, sedan plomberade man tandhålet med bönan. I andra fall förekom smörjning av den sjuka tanden och man kan just inte säga att smörjmedlen var så särdeles behagliga. Förutom ormfett begagnades rävister, björnfett och i Skåne, som kronan på verket — gåsalort!

Naturligtvis har man också begagnat varma omslag mot tandvärk. Grötomslagen var populära. Varm sand, kokt hästgödsel och varm björkrot har också varit i bruk. Och så naturligtvis åderlåtning! Den skulle ske under tungan och redan före Kristi tid begagnades sådan åderlåtning i Indien. I Europa är den nämnd i skrifter från 700-talet. Skulle "masken" vara för ilsken glödgade man spikar och drev in i tanden, det tog död på masken, dvs. nervroten.

Dödas ben gav bot

All obehaglig medicin sökte man emellertid kringgå på ett bekvämt sätt genom att överföra tandvärk på träd. Man skar bara ut en liten flisa ved ur tall, hylle eller hassel, stack i den sjuka tanden tills det blödde och satte flisan tillbaka igen samt band omsorgsfullt fast flisan med hjälp av röd ylletråd, som virades om barken motsols, och så knöt man tre knutar vid varje varv. Ve den som sedan högg ner en tandvärkstall! Alla de tandsmärter som trollats in i trädet föll på nedhuggaren av trädet. För säkerhets skull valde man tandvärksträd på öde öar eller andra avskilda platser.

Till de ovanligare råden mot tandvärk hör att man skulle byta strumpor ofta, bruket har framför allt varit utbrett i England och Finland. Engelsmännen brukade också bära en potatis i fickan mot tandvärk. Det berättas att kultiverade engelsmän än i dag söker skydda sig mot tandvärk på detta gamla, men ganska osäkra sätt. Död mans ben eller annat som hämtats från kyrkogården har varit populärt även mot tandvärk, "dödingeben" brukades ju i folkmedicinen mot praktiskt taget varje krämpa. I Sachsen bar man mot tandvärk död mans tand, i Steiermark krävdes att tanden skulle ha tillhört en hängd, medan man i Namdal, Norge, skulle ha ett dödingeben mellan tänderna under gudstjänsten. Sedan måste man

(Forts. sid. 15)

Skörlevnad och äktenskapsplikt

"Om en till äktenskap förmögen kvinna skulle få en oförmögen man och likväl icke kunde offentligt taga någon annan och icke heller gärna skulle vilja handla mot hedern, skall hon till sin man säga sålunda: Si, käre man, du kan till intet bli vållande med mig och har bedragit mig och min unga kropp, därjämte bringat mig i fara för heder och salighet, och råder för Gud intet äktenskap mellan oss båda, förutna mig därför, att jag har ett hemligt äktenskap med din broder eller närmaste vän och du har namnet, på det att din egendom ej måtte övergå till främmande arvingar, och låt dig villigt bedragas av mig, liksom du utan din vilja har bedragit mig."

Vem är det nu som har denna oerhörd fördomsfria syn på äktenskapet? Citatet är hämtat ur Martin Luthers avhandling "Om det äktenskapliga livet". Enligt Luther har mannen plikten att uppfylla denna begäran, vill han inte "må han icke vredgas om hustrun förlöper honom." En sådan uppfattning, som här kommit till tals, förefaller oss kanske lite underlig och inte blir det lättare att förstå den när man erinrar sig att Luther levde under åren 1483 till 1556. Men faktum är att hustruns rätt till de äktenskapliga fröjderna var lagligt garanterad. Speciellt i Westfalen tycks man ha varit väldigt mån om att den bättre hälften inte skulle komma till korta. Om inte mannen hade någon särskilt god vän var det den närmaste grannens sak att hjälpa.

Prästen tog sig en frilla...

Att konkubinaten inte var någonting anstötligt framgår av Cæsarius' från Heisterbach ord, då han berättar om en munk som blev präst: "Han tog, såsom många för sed hava, i sitt hus en frilla, med vilken han även hade barn." År 852 bestämde synoden i Mainz, under presidium av Rabanus Maurus, att varje man före äktenskapet fick ha en konkubin. Ännu efter motreformationen, som utan tvekan bidrog till att förbättra sederna, var detta ingenting ovanligt. Helt i förbigående anmärker Johan von Wedel: "I det äkta ståndet ingick han ej, därför att han var biskop och måste leva sitt liv utan äktenskap i konkubinaten."

NILS-OLOF ANDERSSON

berättar om Martin Luthers syn på den "äktenskapliga plikten".
Artikeln berör också medeltidens kvinnohus och nunneklostren, som fungerade som bordeller.

Skall vi tala om sedligt förfall i våra dagar — döm själv efter att ha tagit del av följande skildring. Det var år 1450 och Fredrik III hade sänt en österrikisk beskickning till Neapel. När den anlände dit hedrades den på detta sätt: "I alla städer och kastell stodo dörrarna på vid gavel, halm och hö voro tillredda; vad var och en ville ha, det gav man honom; kvinnorna i kvinnohuset voro alla beställda, fingo icke mottaga ett öre, emedan allt gick på stadens bekostnad! Där fann man morinnor och andra vackra kvinnor så att det var en lust och glädje."

Sammetskläder åt skökorna

År 1414 kom konung Sigismund och hans uppvaktning till Bern för att stanna några dagar. Stadens råd

hade tänkt ut den finaste uppmärksamhet mot besökarna och bestämt att kvinnohusens damer vänligt och gratis skulle mottaga alla herrar av hovet. Rådet stod i detta sammanhang för alla kostnader och Sigismund berömde högt denna magistrats artighet! Tjugo år senare besökte Sigismund som kejsare med sitt följe kvinnohuset i Ulm och magistraten betalade kostnaderna för festbelysningen. År 1435 lät Wiens stadsråd vid Sigismunds besök förse de två kvinnohusens invånare med sammetskläder.

I strid med annars rådande lagar, som förbjöd skökorna att bära dyrbara kläder och smycken, utfärdade borgmästare Waldman i Zürich 1485 en alldeles motsatt bestämmelse: endast de fick oinskränkt bära granna kläder och prydnader. Den gode borgmästaren hoppades att han på detta sätt skulle kunna motverka klädlyxen bland de ärbara kvinnorna. En lag av liknande lydelse förekom för övrigt också i Venedig. Ännu år 1544 ägde domprosten i Würzburg den rättigheten att byn Martinsheim måste åt honom på begäran överlämna en "vacker kvinna".

— Goderafton, broder.

Kloster blev bordeller

Till och med som förläning gavs kvinnohus bort, av furstar, biskopar, ja, till och med av det tyska riket! Biskopen av Würzburg förlånade i slutet av medeltiden grevarna av Henneberg, såsom varande biskopsdömet marskalkar, kvinnohuset i Würzburg. I Ober-Ebenheim förlånades 1577 Michael Kuhle av kejsaren med kvinnohuset och grevarna av Pappenheim uppbar till 1614 en skyddspenning av de "främmande krämarna, fåktarna, musikanterna och de otuktiga kvinnorna." År 1512 beklagade sig ägarinnan av kvinnohuset i Regensburg skriftligen hos rådet över det intrång hon led i sitt yrke. Under fastlagen, skrev hon, härbärgerades glädjeflickor i klostren och hos präster, för att bespara den lagliga avgiften på sitt yrke. Hennes skrivelse slutar med följande ord: "Jag vill icke omnämna de kvinnor, som ha fromma äkta män och som tyvärr även bedriva många äventyr."

Vill man bilda sig en föreställning om vilket osedligt liv som fördes i klostren kan man läsa von Zimmerns "Chronik". Han säger uttryckligen att nunneklostren mycket ofta spelade rollen av bordeller och ofta gällde ännu under det 16:e århundradet. Naturligtvis kom detta, utom för de invigda, endast någon gång genom en slump i dagen. Så var till exempel fallet när åskan en natt slog ned i nunneklostret i Strassburg och borgarna bröt sig in där för att släcka elden. von Zimmern, som själv var katolik och levde på den tid han skildrar, säger att osedligheten i klostren var regel och han beklagar sig över överhetens liknöjdhet, som gärna blundade för saken.

"Kvinnokostnad" i reseräkning

Biskopen i Merseburg, Thietmar, som i början av 11:e århundradet författade sin berömda krönika, berömmar uttryckligen en kvinna därför att hon inte var som andra: "Ty dessa visa merendels, i det de på ett oanständigt sätt blotta skilda delar av sin kropp, alla älskare helt öppet, vad som hos dem är fult, och vandra, ehuru det är en styggelse för Gud och en skam för människor, utan all blygsel och låta sig beskådas av folk. Det är uselt och högst beklagansvärt, att ingen syndare vill förbli i det förborgade, utan att alla, de goda till förgälselse, de onda

Kvinnorna var beställda på stadens bekostnad.

till dåligt föredöme, ständigt eftertrakta att framträda offentligt."

Att biskopen hade anledning till sin kritik, men att det inte var så lätt att utöva den, förstår man då man vet att biskop Henrik i Basel (1213—38) "efterlämnade vid sin död tjuo faderlösa barn åt deras mödrar". Och efter att ha läst om att biskop Henrik i Lüttich, som avsattes av konciliet i Lüttich och den 6:e september 1281 mördade sin efterträdare — när man har läst om att denna biskop hade 61 barn, ja, då känns det nästan som en befrielse att återvända till vår egen tid.

Vi vet att den enda skatt, som den i Italien bosatte romerske medborgaren hade att betala, var en arvskatt på 5 % av alla arv och legat överstigande 20.000 kr, med undantag för de från närmaste blodsförvanter härrörande — men hur skulle vår statsbudget ha sett ut om vi skulle leva lika osedligt som många gjorde i gamla tider? År 1446 skickades en deputerad av Frankfurts råd till Köln. I sin reseräkning upp tog han även utgifterna för ett styc ken besök på kvinnohuset.

Ill.: Ola Andersson

● SYNDAKULLEN

(Forts. fr. sid 21)

— Vi får inte tala om det hemma, vädjade jag.

— Han med hornen såg vi inte, sa Erik. Han kommer mot kvällen. Då går vi dit igen. Vi ger oss aldrig!

Också i kvällningen drogs vi mot Golgata. Närmre och närmre, som behärskades vi av en magnet. Men när vi kom fram fanns ingen där. Allt var en vanlig bergkulle med en rund sten i mitten och små buskar och träd runt omkring. Nedanför stenen låg några cigarrett-fimpar och ett par sönderrivna spelkort. Vi stod där och väntade att något skulle ske men inget skedde. Skymningen bäddade kring träd och sten med grå, mjuk ull. En fågel skrek någonstans.

— Jag var i alla fall bara nån millimeter från döden i dag, sa Erik.

— Jag också, sa jag.

Ännu en stund stod vi och tittade men ingenting hände och allt var bara en vanlig bergkulle. Vi gick besviket hemöver, var och en till sitt.

Ill.: Ingrid Österberg

● KRUT OCH BRÄNNVIN...

(Forts. fr. sid. 13)

lägga tillbaka benet på kyrkogården och säga "tack för lånet".

Hade man förgäves försökt många olika metoder att bli kvitt sin tandvärk fanns bara en utväg — att gå till tandläkaren. Under äldre tid fanns inga tandläkare, då blev det kvacksalvare och andra skojare som drog omkring från marknad till marknad och drog ut tänder på folk.

I städerna var tandutdragningen barberarens eller fältskärens syssla och på landet drog smeden ut tänderna. Ingendera av dessa herrar befriade folk från tänder och tandvärk smärtfritt. Först i slutet av förra seklet kom de riktiga tandläkarna, men ännu i dag sitter skräcken i folk för tanddokratorer. Och ändå, vilken skillnad nu mot förr! Nu kan vi få tänder både utdragna och lagade tämligen smärtfritt, men tyvärr har vi sämre tänder än folk förr. Våra hedniska förfäder och deras ätteläggare under medeltiden och ännu långt senare tycks ha levat på en kost som var både nyttig och stärkande för tänder och mage.

Folkhemiska vilshenhetens revolt

Framför mig ligger en tidning där man med stora rubriker berättar om att ungdomen i Falun burit sig illa åt. Även du min Brutus, eller någonting ditåt tänkte jag när jag läste det. Dalkarlar har vi ju vant oss vid att betrakta som ett fridfullt släkte med knätofsar och fiolspel. Visserligen var det en aning bråkigt förr i världen på Engelbrekts och Gustaf Vasas tid men det var då det.

I vårt lugna folkhem har vi alla det tämligen bra och gör så gott vi kan för att få det ännu bättre. Att så här i samlad hop höja några klagorop finns det egentligen ingen anledning till. Känner vi oss missanpassade kan vi ju uppsöka socialvårdare, psykiatriker, präster och andra specialister som är tillsatta för att hjälpa oss tillrätta. Fy på sig, Ris Anders Karlsson, Näs Per Persson och allt vad ni nu kan heta! An-norlunda var det förr i tiden, då hade vi något att strida för, säger de gamla och runkar betänksamt på sina huvuden. Då fanns det samhällseliga orättvisor som vi måste höja våra röster för att komma tillrätta med.

"De ville skapa spänning"

Det mullrar inte alls i rättens karter och de rovdjur som på vårt blod sig mätta, är alltför väl förskansade bakom oåtkomlighetens murar för att på minsta sätt låta sig störas. Om det nu på minsta sätt är de bullrandes mening att störa dem. Efter kungsgatskravallerna i Stockholm förra nyåret spordes några ynglingar om orsaken till deras illegitima beteende. Några entydiga svar kunde de inte lämna men man fick ur dem att de tyckte det liv de förde på något sätt var enformigt. De ville skapa spänning. I vår oroliga tillvaro där man varje minut väntar på en urladdning som kan spränga vårt klot i flisor går ungdomar omkring i Stockholm, Falun och andra svenska städer och försöker spränga enformigheten genom att ställa till kravaller.

Världens öde avgörs vid rådsborden i huvudstäderna Washington, Moskva, Paris och London. Där finns spänningen och medan vi väntar på det stora som sker har vi som står vid arbetsbänken eller sitter på skolbänken tråkigt. Vi har film,

ERIK NYHLÉN

skriver — närmast med anledning av decemberkravallerna i Falun — om ungdomens oppositionslusta. Ungdomar vill inte vara "snälla" och slätstrukna — tuffheten är tidens melodi. Serier, gangsterfilmer och dito romaner har antagligen del i skulden till detta. Dagens ungdom är dock trots allt ganska lik gårdagens. Det är bara det att slagsmålen och oväsendet märks mera nu än förr.

radio, TV, motorcyklar, bilar och en uppsjö av nöjeställningar, men ändå har vi tråkigt. Trots allt detta får ungdomen inte utlopp för sin verksamhetslusta. Både filmen TV:n och nöjeslivet serverar allting på fat och det är bara att ta för sig.

Mindre krav på 30-talet

För att exemplifiera det hela kan jag berätta något om trettiotalets Ådalen. Stora ungdomsgrupper gick arbetslösa, det var ont om pengar och ont om allting som kunde bidra till en någorlunda människovärdig tillvaro. Det gick lätt att kanalisera ungdomens intresse, det skötte de politiska ungdomsorganisationerna

om. Två politiska grupper, kommunisterna och socialdemokraterna, konkurrerade om makten över ungdomens sinnen. Detta stimulerade de lokala organisationerna till att göra sina möten så attraktiva som möjligt. Man hade amatörteater, sketcher och solonummer, det dansades till tonerna av en hemmaorkester. De flesta som ville var på något sätt engagerade i mötesprogrammet.

Det är möjligt att Margit från Frånö och Roland från Kramfors som medverkade med sång bar på en hemlig dröm om att bli upptäckta, men med eller utan den drömmen tyckte de att det var roligt att få vara med. Nu är bilden en annan. Det ska vara stjärnor, helst världsstjärnor, och elitorkestrar annars fylls inga lokaler. Den lust som tog sig uttryck i den naiva frågan: Hur tyckte du att jag var ikväll? finns inte längre. Allt har passiviserats och allt skall serveras.

Serierna har del i skulden

Serier, gangsterfilmer och dito romaner, har detta möjligen bidragit till att skapa sådana situationer som nyårskravallerna på Kungsgatan i Stockholm och bråken i Falun? Jag
(Forts. sid. 29)

Gangsterfilmerna har hjälpt till att skapa nutidens tuffhetsideal.

Vandringar över världskartan

Följande faktasamling har sammanställts med hjälp av senaste FN-material och andra källor, vilka redovisas i slutet av artikeln.

70 procent av jordens yta är täckt med vatten. Resten, 30 procent, utgöres av land, men av hela jordytan utgöres endast ca 6 procent av odlad jord.

Vår jords befolkning uppgår till ca 2.530 miljoner människor (2 miljarder 530 miljoner) och dessa fördelas på följande sätt:

Afrika	215 milj.
Nord-Amerika	175 milj.
Latin-Amerika	180 milj.
Europa (utom Sovjet)	406 milj.
Asien " "	1.323 milj.
Oceanien	15 milj.
Sovjetunionen	215 milj.

Befolkningsutvecklingen

Vid Kr. f. fanns enligt beräkningar 200 milj. människor på jorden. Folkmängden tillväxte mycket sakta. Det var först under 1600-talet som den stora ökningen började. Följande siffror visar befolkningens utveckling under de senaste 200 åren, samt den beräknade ökningen under de närmast årtiondena.

År	
1750	728 milj.
1800	906 milj.
1850	1.171 milj.
1900	1.608 milj.
1950	2.450 milj.
1980	3.630 milj.
2020	5.000 milj.

Folkökningen uppgår till nära 1,5 procent om året, vilket är det högsta som noterats i historien.

Ökningen sker med:

30.000.000	människor	pr år
600.000	"	pr vecka
86.000	"	pr dag
3.600	"	pr timme
60	"	pr minut
1	människa	pr sekund

Den snabbaste ökningen sker i Latin-Amerika, vars befolkning beräknas vara fördubblad inom 30 år.

Tillgång på läkare

Statistiken visar hur många personer det går pr läkare i ett antal länder:

Sverige	1.400
Österrike	650

Nya Zeeland	700
Västtyskland	750
USA	770
Island	800
Kanada	900
Norge	940
Danmark	950

Siffrorna blir skrämmande om man ser på de underutvecklade länderna:

Indien	5.700
Salvador	6.000
Irak	6.500
Haiti	10.000
Kenya	13.000
Belgiska Kongo	22.000
Franska Västafrika	28.000
Mozambique	36.000
Nigeria	58.000

Arsinkomster

Siffrorna visar medeltalsinkomsten i kronor per person i ett antal länder:

USA	7.350
Kanada	4.510
Nya Zeeland	4.530
Schweiz	4.400
Sverige	4.040
England	4.000

Sovjet	1.600
Italien	1.160
Chile	950
Columbia	680
Grekland	600
Persien	440
Indien	300
Kina	140
Indonesien	130

Underutvecklade länder

Ca 2/3 av jordens befolkning lever i underutvecklade områden. Tabellen anger milj. "underutvecklade" invånare i resp. världsdelar:

Asien	1.275
Afrika	190
Latin-Amerika	150
Europa	75

Som tidigare nämnts täcker havet 70 procent av jordens yta, men det ger endast 1 procent av människans föda.

Befolkningen på jorden konsumerar årligen i medeltal 500 kg föda pr person; och av denna utgöres 5 kg av fisk (1 procent).

1 har åker producerar 125 kg kött pr år.

Havet ger f. n. 1 kg fisk pr år, då beräknat pr har. Med rationella medel skulle fiskproduktionen kunna bli lika stor som åkerjordens

(Forts. sid. 31)

De nordafrikanska araberna hör till de s. k. underutvecklade folken. Bilden är tagen i Casablanca.

482 konstgjorda lemmar på et år

En färdig benprotes provas vid Norrbackainstitutets ortopediska bandageverkstad.

En specialtillverkad benprotes.

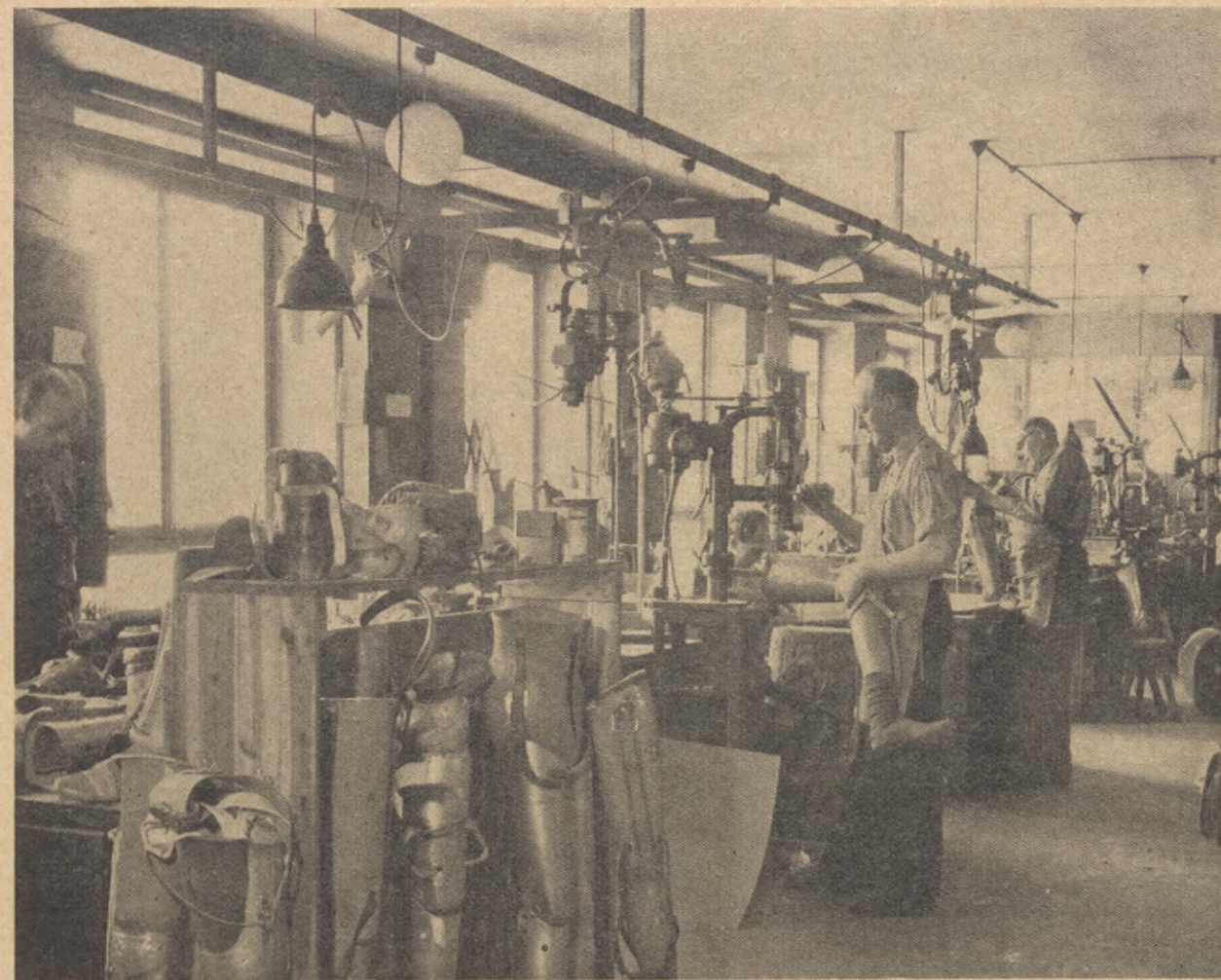
Norrbacka i Solna utanför Stockholm en stor ortopedisk bandageverkstad, som tillverkar proteser för skadade och invalidiserade människor. Chef för verkstaden är ståndare Gottfrid Pettersson, under honom arbetar ett 50-tal män. Många av dem är själva förtärligt arbetsföra.

Under det senaste verksamhetsåret gjorde verkstaden 482 proteser, av vilka flesta var benproteser. Därutöver kommer 7.679 hälftösinläggningar, en mängd ortopediska bandagevaror av olika slag. Vidare tillverkas bl. a. invalidvagnar och rullstolar.

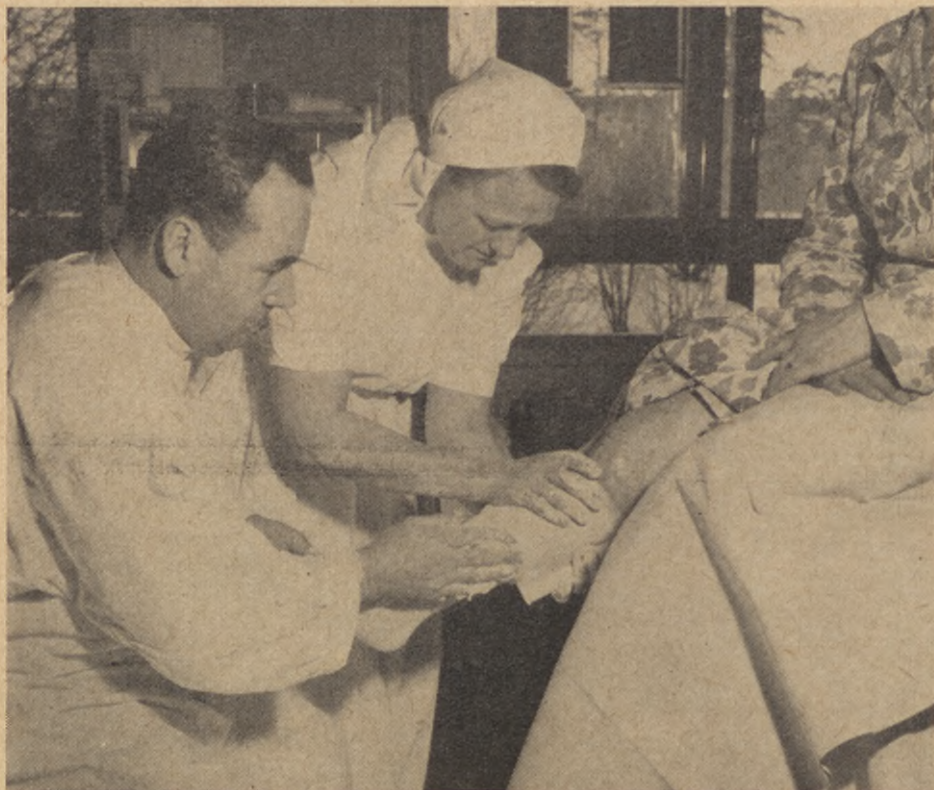
De vanligaste materialen vid protestetillverkning är trä, lättmetall, plast och stål.

Ortopediska råråder finns numera — förutom vid sjukvårdsanstalterna — vid de centralasarettens ortopediska verkstäder, och fler kommer det att bli. Norrbackainstitutets verksamhet är välkänd och anlitats dock fortfarande av patienter från så gott som alla delar av vårt land.

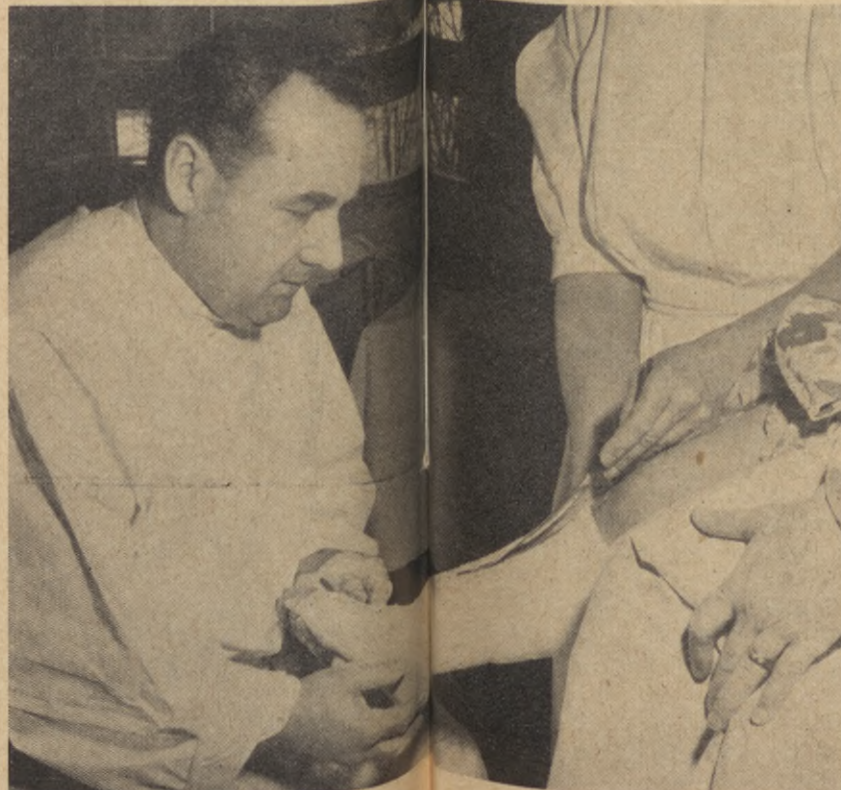
Foto: KARL HERNRIED

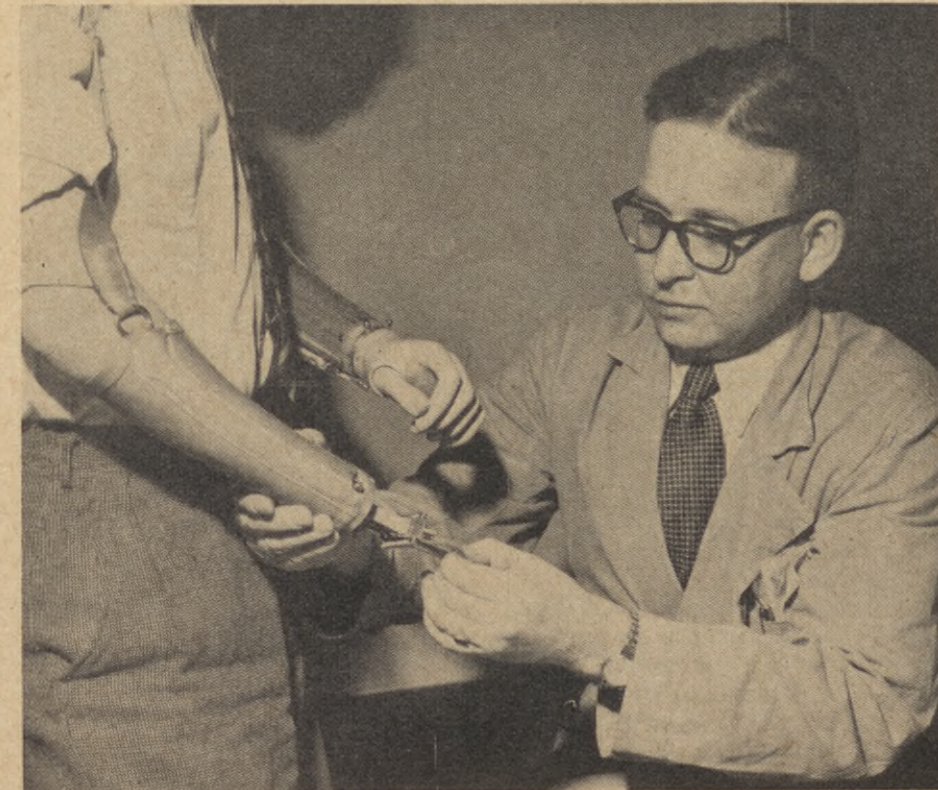
En bild från monteringsverkstaden.

Så här gör man en gipsavgjutning för att kunna tillverka ett stödjeförband för underbenet.

Här klipps gipsavgjutningen upp för vidare transport till verkstaden.

Bandagist Bror Ek provar in två underarmsproteser. Tummen på den konstgjorda vänsterhanden går att röra.

Syndakullen

Novell av Sven O. Bergkvist

Det var söndag och det var om våren och dessutom läxfritt till måndag. Jag mötte Erik utanför affärn. Där stod "Stängt" på en skylt och vita rullgardiner var nerdragna för fönstren och allt var tomt, stilla och ödsligt. Plötsligt ringde kyrkklockorna. En svartklädd gumma skyndade iväg utefter landsvägen och pickade hastigt med sin käpp i gruset. Det doftade matos mellan gårdarna. Solen sken och vinden fläktade. Två satt på en balkong. Därifrån kom orgelmusik silande i en lång, allvarlig ström. En tant hängde kläder på ett streck, de fladdrade. Kring huvudet hade hon knutit en vit duk. Ibland måste hon höja sej på tå för att nå.

— Hej, sa jag.

Men Erik svarade inte genast. Han tittade på mej en stund. Så spottade han. Tittade åter. Båda hade vi bästa byxorna. Men Erik gick i en klass högre än jag och hade långa. Alldeles riktiga ena med pressveck och fickor, ja, till och med klockficka. Erik såg på mina, spottade och tog sej åt pannan.

— Jag spöar vem jag vill, sa han.

— Joo, medgav jag.

Då lyste han upp, log vänligt och kom några steg närmre. Ögonen blev små, de nästan försvann. Näsan pekade stor rakt ut. Han strök sej över hakan och sa:

— Ska du med till Golgata?

Då tittade jag hastigt ner i marken och försökte hitta på ett svar — jag visste att jag inte fick gå upp till Golgata! Gjorde jag det och man fick reda på det hemma så skulle det bli stryk — och gick jag, så nog skulle de få reda på det på något vis.

— Jag ska hem och äta, sa jag.

— Är du feg, va! sa Erik och bet ihop tänderna, knöt nävarna och kom nära, nära med molnigt ansikte och stickande ögon. Jag spöar vem jag vill. Ska du med eller inte?

— Det kan jag väl, sa jag och tänkte: Sedan vi gått en bit kan jag smita. Jag vågar inte gå till Golgata. Jag får inte för dom därhemma. Lärarn har också varnat och sagt att man inte ska gå dit.

— Jag var där förra söndan också, sa Erik och verkade glad igen. Då var det en som tog en hemskt stor pått... flera hundringar. Han hade fyrtal i ess. Jag låg bakom en sten och kunde se alltihop. Det har aldrig du.

— Nää, sa jag och tänkte: vid vägskalet nedanför Golgata sticker jag iväg, hoppar över hagen, springer över tälten och in i skogen!

— Den andre hade bara fluss, sa Erik. Eller den som kom närmast, alltså. Det är inget. Fyrtalet är det verkliga. En gång ska jag börja spela... kanske snart, sa Erik och spottade långt ända ner i diket, körde händerna i byxfickorna och kuvade ihop lite med axlarna. Jag kommer att spela av allihop... dom kommer inte att få många ören kvar. Va?

— Nää, sa jag.

Vi nalkades Golgata som låg i utkanten av själva socknen. Hur länge den lilla bergkullen hade kallats så visste ingen. Plötsligt såg jag den smala vägen som ledde dit upp och jag tänkte: nu springer jag...

Men det gjorde jag inte. Erik gick alldeles vid sidan. Om jag tog ett steg åt sidan så gjorde han det också.

— Vi får smyga oss fram, sa Erik och började smyga på tå. Om nån av spelarna ser oss är det färdigt... Man kastar oss utför berget. Om man inte är fjärdingsman, förstås... för då har man ju pistol. Om han kommer åker dom in hela bunt... och får sitta på vatten och bröd i flera år.

Jag tänkte: jag springer. Åter och åter tog jag ett steg åt sidan. Erik följde med. Han berättade om pokerspelarna. Märten var en, han som grävde diken. Albertsson en annan, hemmansägarn. Han hade vunnit sitt hemman på en kväll. Karl var också med... och han som nyss slutat skolan.

— Du vet han som snusar, sa Erik.

— Ja.

— Han är styv. Men du måste smyga försiktigare... dom har öron

T. Österberg

Jag mötte Erik utanför affärn.

som rävarna, viskade Erik. Karl, han har också tagit stora... Man trodde att han spelade falskt... en gång när han hade fulla fickorna med... sedan letade dom i rockärmen men dom hittade inget fusk-kort. Hade dom det så hade dom hängt han i ett träd. Ty...

Vi smög. Det började bli spännande. Jag glömde att springa. Jag smög strax efter Erik. Plötsligt vände han sej om och viskade:

— Det är synd att spela.

— Jaa, sa jag och darrade i hela kroppen; vi nalkades mer och mer.

— Det finns nån som har horn som smyger kring kullen, omtalade Erik med båda händerna som en strut kring munnen. Han syns inte... bara ibland. Fast spelarna, dom är inte rädda... Dom ger han nån sedel bara. Men vi kanske blir tagna av han...

— Ja, sa jag med darrande stämman och vi smög ner från själva vägen och banade oss väg genom buskarna, rundade träd och stenar... och nalkades allt mer.

— I så fall får vi hjälpas åt, sa Erik och också hans stämman darrade.

— Ja, lovade jag.

Vi smög. Det doftade friskt från den varma jorden. Här och där fanns grönt, saftigt gräs. Björkarna hade fått en skir grönska. Solen strödde glittrande guld över sten och mossor.

— Vi blir spelare, föreslog Erik med häftig andning. Om man är två som spelar ihop har man större chanser... Om jag vet att du sitter med triss så betar jag... även om jag bara har ett par. Då höjer du beten.

— Ja.
— Och får vi då dom andra med oss...

— Ja.
— Ssstt... nu är vi snart framme! Titta... däruppe! Ser du?

Genom några trädgrenar skymtade jag männen kring stenen. De stod tysta. De tittade i sina kort. Plötsligt böjde de sej framåt och kastade iväg korten. En stannade en stund i böjt läge. Han rafsade åt sej något.

— Han tog påtten, viskade Erik.

Vi började springa medan stenarna haglade efter oss.

Lite senare låg vi bakom en buske inte så långt ifrån stenen där männen stod. Någon blandade kortleken. Sedan vätte han tummen mot underläppen och började dela. Vi tryckte nära varann, Erik och jag. Jag hörde mitt hjärtas dunkande.

— Det här är det syndigaste som finns, sa Erik och försökte behärska sin röst. Han ålade en bit framåt och det lyste ur hans ögon. Jag ålade efter. Och nu var vi mycket nära. Vi kunde höra männens röster.

— Jag jäckar, sa någon.

— Tie i bet, sa Karl; ja, det var Karl, det såg jag tydligt. Han hade slutat skolan och tillhörde de stora och han fick vara med och spela.

— Tie till, sa någon.

— Syn, sa Karl.

Nu stod de en stund och såg i sina kort. Jag tittade från männen till

Erik. Hjärtat klappade. Erik såg med stor beundran på Karl. Nu var det tyst och stilla en stund. Fåglarna kvittrade och långt avlägset hördes ett bösskott. Tuvan jag låg på var lite våt, det kylde mot benen.

— Nåå? sa Karl.

— Triss!

— Sant? Ja, då åker jag dit, sa Karl och kastade korten. Vem har snus?

Mannen som sagt triss rafsade åt sej pengarna. En annan räckte fram en snusdosa. Ytterligare en man, en äldre, slängde ut med armarna och sa:

— Jag vill vara med!

— Du är ju pank, sa Karl. Du har ju inte ett öre kvar...

— Jag vill vara med, sa mannen. Jag kan väl få spela på påtten! Jag har kärring och ungar...

— Försvinn, sa någon.

— Annars gör jag mos av dej, sa Karl och vände sej åt sidan och jag såg att han fått finnar i pannan och på kinderna.

— Aööää, sa mannen, sparkade till en sten och gick sin väg.

— Han har förlorat allt, förklarade Erik och mina kinder glödde.

Men Erik förklarade det lite för högt. Mannen såg sej omkring. Stannade mitt på stigen. Gick några steg. Stannade. Plötsligt kom han gående mot vårt håll. Jag höll andan.

— Du skulle ha hållit truten, sa Erik och sparkade mej på ena benet. Nu är det färdigt...

— Det är visst spioner här! konstaterade mannen.

— Spioner?

— Just det, sa mannen till männen kring stenen och ett par av dem kom mot vårt håll.

Då reste vi på oss en aning. Framåt lutade började vi springa. Ibland stupade vi, reste oss, sprang... Ord haglade efter oss. Också stenar. Plötsligt landade en sten bara en liten bit bakom mej.

— A... det var ju bara ett par snorungar, sa Karl. Dom säger inget.

Länge sprang vi innan vi vågade stanna. Svetten rann ur våra pannor. Vi satte oss ner på en rishög och andades ut.

— Vi var knappt en millimeter från döden, sa Erik med stor andakt och han såg på mej med allvarlig blick och det ryckte kring hans mungipor.

— Ja, sa jag.

— Åtminstone jag, sa Erik.

(Forts. sid. 15)

Z. Usterberg

Genom några trädgrenar skymtade jag männen kring stenen.

DEN SISTA JUBILEUMSDAGEN

Novell av
ERSKINE CALDWELL

Anny dunkade i bordet med sin Aurdruckna ölbutelj och barägaren Nick skyndade fram till det hörn där hon satt.

— Vad vill du, Anny?

— En öl till! sluddrade hon hest.

— Nej, Anny! han skakade på huvudet.

— Jag sa jag ville ha en öl till.

— Och jag sa "nej"! Anny.

— Dra då åt helvete! muttrade hon bittert.

Nick slog sig ned.

— Men hör nu Anny, sa han vänligt. Jag är din vän och vill dej bara väl. Men det räcker för i dag, förstår du inte det? Du har redan fått för mycket i dej. Kom igen i morron kväll.

— Äh, dra åt helvete! skrånade hon.

Han satt tyst ett ögonblick, lutade sig sedan närmare henne.

— Ta det lugnt, Anny, sa han bedjande och strök medlidsamt hennes hand. Om du hör på mej så ordnar sig allt. Jag vill för allt i världen inte att du ställer till med något bråk, det blir bara tråkigheter för dej själv. Polisen kommer och du vet själv vad det kan sluta med. Förresten förlorar jag rättigheterna om jag inte kan hålla ordning i baren. Var nu förnuftig och gå lugnt och stilla hem. Gör det, Anny, för min skull!

Hon slog efter honom med handväskan men han hann böja sig undan.

— Jag har inget hem. Det vet du själv!

— Men gå då dit du brukar övernatta!

— Du begär alltså att jag ska ge mej iväg?

— Inte begär, men jag ber dej, Anny.

— Och jag säger dej att du kan dra åt helvete, så jag slipper se dej mer! skrek hon.

En av de män, som satt och spelade kort vid närmaste bordet, en högrest man med dystert ansikte, vände sig om och tillropade Nick:

— Kan du inte få ut den där gamla fyllkajan! Va sitter hon här och

— Ingen förstår mig, snyftade Anny.

väsnas för? Hur mycket ska man behöva sitta och höra på?

— Jag ska strax ordna det, svarade Nick.

Några av gästerna hade vänt sig om för att se vad som försiggick. Nick försökte att leda ut Anny men hon kämpade emot, ursinnigt.

— Om du inte kan klara av henne själv, sa den högreste, så finns det nog dom som kan hjälpa till. Det räcker med mej.

— Hör nu på, Anny! sa Nick lugnande. Vet du vad jag gör om du uppför dej anständigt? Jag serverar dej en öl till om du lovar att gå sen. Det är väl all right, eller hur?

— O. K. sa hon och gav honom ett leende över bordet. O. K. rätt ska

vara rätt. Men du har inte en aning om varför det är rättvist. Vill du veta varför? Det är min bröllopsdag i dag. Tjugoårsdagen, och den bör man väl fira intensivare än någon annan, eller hur?

— Naturligtvis, Anny, instämde han. Men fira vad? Du har ju aldrig varit gift!

— Nej just det, det är just precis vad jag firar, svarade hon och böjde långsamt sitt huvud. Just det.

— Vad vill du egentligen säga med det, Anny?

— Jo, årsmindet av att jag aldrig blev gift.

Han såg förbryllad på henne.

— Nej, nu är du fullständigt bortta, Anny. Vem skulle fira nåt sånt!?

— Ja det är min sak, ser du. Sa hon sorgset. Och du behöver inte sticka näsan i mina affärer.

Nick reste sig.

— Nej jag ville inte alls blanda mej i dina affärer, Anny, sa han med ursäktande tonfall. Jag blev intresserad bara för att jag aldrig någonsin hört talas om något liknande. Vill du inte tala om hur det hänger ihop?

— Jag har redan bett dej dra åt helvete! Där hör du hemma. Varför kan du inte lämna mej i fred?

— Nej nu djää... utbröt den högreste. Antingen täpper du till käften på den där fyllkajan eller också kastar du ut henne på gatan!

Nick gick till disken, drog upp en ölbutelj och ställde den på Annys bord. Hon räknade upp några mynt och slängde dem vårdslöst på bordet. Nick strök åt sig pengarna och återvände till sin plats bakom disken.

När Anny tömt nästan hela buteljen lutade hon sig fram över bordet, dolde ansiktet i sina händer och började gråta. Hur hon än hade försökt förklara skulle ändå ingen ha fattat hela djupet av hennes smärtsamma sorg.

Hon hade varit en förtjusande ung flicka då hon för första gången i sitt liv upplevde kärleken. Någon timmes skilsmässa från Sidney hade hon förmått uthärda endast under inflytandet av sin kärlek till honom och drömmen om att de skulle återförenas, gifta sig med varandra och leva samman för all framtid.

Men så hade han måst resa till universitetet. Det var i slutet av sommaren och båda insåg att skilsmässan skulle bli långvarig. Hela natten innan han skulle resa tillbringade de vid havets strand. De låg tätt sammanslingrade under en pläd, under fullmånen, som välviligt och generöst strödde sitt silver över dem.

— Lova mej en sak, Anny, hade Sidney sagt när denna sömlösa natt övergick i gryning. Det är det enda jag begär och det enda i hela världen jag behöver. Lovar du Anny?

— Jag lovar dej vad som helst, Sidney, lovade hon av hela sitt hjärta och tryckte honom ännu hårdare intill sig. Jag älskar dig till den grad att jag lovar dej allt, utan att ens veta vad det rör sig om.

Ordlöst kysste han länge hennes blossande kinder och heta läppar.

— Är du alltjämt med på det, älskling? frågade han efter en stund.

— Visst, Sidney, viskade hon, men vad gäller det?

— Jag vill att du ska vara min, endast min, och vänta på mej. Så att jag, vad som än inträffar, alltid ska kunna veta att du tillhör mej, Anny.

— Jag kommer alltid att vara din, försäkrade hon.

— Lovar du det?

— Jag lovar, Sidney, sa hon. Lovar, jag lovar! Min kärlek kommer alltid att vara din, därför att nu har jag skänkt dej den och den är din för livet. Vad som än händer tar jag den inte tillbaka. Endast du kan ge

mej den åter, Sidney. Det är mitt löfte, Sidney.

— Även om jag reser och något plötsligt inträffar så att jag aldrig kommer tillbaka? frågade han.

Hon darrade i hans famn.

— Men säj då inte nåt sänt! bad hon rysande. Snälla du, säj inte sänt!

— Nå, naturligtvis kommer jag tillbaka, lugnade han. Bara det att man vet ju aldrig vad som kan ske, oavsett vad man själv vill.

— Nå det gör detsamma, sa hon och pressade sig intill honom. Jag tar aldrig min kärlek tillbaka och bara du själv kan återge mej den, om du inte längre skulle behöva den. Så älskar jag dej...

Länge låg de tysta, stirrade på den bleknande månen och lyssnade till vågskvalpet mot stranden, som tycktes dem oändligt avlägsen.

— Det har hänt förr, återupptog han samtalet, att människor, liksom vi nödgats skiljas åt och att de inte orkat med skilsmässan. Om det skulle inträffa finner du kanske någon annan, när du inte längre förmår uthärda ensamheten. Sânt kan inträffa, älskling. Fyra år är dock en lång tid.

— Jag väntar, Sidney, bedyrade hon. Till och med om du själv inte skulle orka bära ensamheten och träffar någon som du vill gifta dej med ska jag vänta på dej, tio, femton, ja, tjugo år.

— Verkligen, så länge?

— Ja, älskling, tjugo år!

Ett genomträngande skrik hördes Efrån hörnet där Anny satt och alla vände sig däråt för att se vad som stod på. Anny hade rest sig och dunkade av all kraft ölbuteljen i bordet tills den splittrades och glasskärvarna yrde över bord och golv.

— Ge mej min kärlek åter! ropade Anny, fruktansvärt upprörd. Jag måste ha den tillbaka! Jag hårdar inte ut längre! Du har haft den i tjugo år! Jag har väntat så länge jag lovade. Ge mej den tillbaka!

— Ut med dej, din gamla fyllkarring! röt den högreste vid grannbordet.

Nick skyndade fram. Han fattade henne med båda händerna om axlarna och började försiktigt men envetet pressa ned henne tills hon kraftlös sjönk ned på stolen igen.

— Nå-nå, Anny, sa han och klappade henne lugnande på axeln, försök nu att ta det lugnt.

(Forts. nästa sida)

Länge låg de tysta, stirrade på den bleknande månen och lyssnade till vågskvalpet...

— Men min kärlek, var är den? Jag vill ha den tillbaka. Hela denna långa tid har jag väntat! sa hon med gråt i rösten.

— Vad är det du fantiserar om? Jag begriper det inte, Anny, sa Nick och ruskade på huvudet. Jag skulle kanske kunna hjälpa dej om jag visste vad det är frågan om.

— Ingen förstår mej, ingen! snyftade hon. Men jag vet nog. Ge mej tillbaka min kärlek, nu måste jag ha den tillbaka!

Alla gästerna lyssnade till Annys Apladder och försökte komma underfund om vad hon menade, men några av männen kom närmare. Den högreste med den dystra nunan reste sig, kom fram och ställde sig vid sidan av Nick.

— Hur kan du låta en sån där gammal asberusad tokstolla sitta och föra ett sånt rövarliv? frågade han bistert. Orkar du inte få iväg henne så måste man ju gå till ett annat ställe. Det är inte på det sättet man sköter en bar.

— Ska genast ordna saken, sa Nick.

— Nå se till att det går fort för vi har fått nog av det här. Världen tycks förresten vara full av gamla tokstollar.

Nick vinkade på barbiträdets att komma med en öl medan han hela tiden strök Anny över axeln.

— Det gör ingenting, Anny lilla, sa han och försökte få henne lugn igen. Du har haft en ond dröm, men nu är allt över.

— Det var ingen dröm. Det var så.

— Nå låt så vara, Anny. Må så vara eftersom du nu så vill. Men lika så gott — nu är allt över.

— Men det kan inte vara förbi förrän jag återfått den, kan du inte förstå det? frågade hon och såg bedjande upp i hans ansikte. Jag måste få den tillbaka. Jag uthärdar inte detta längre. Inte en enda dag till!

Nick tog ölbuteljen och slog upp en skvätt i hennes glas. Han förde det till hennes läppar. Hon drack girigt.

— Nå, nu blir allt bra, Anny, för nu hjälper jag dej ut i en bil och ser till att du kommer iväg hem.

Med ett tacksamt leende på läpparna lät hon sig föras till dörren och väl ute på gatan satte han henne i taxin, som väntat om hörnet, och betalade chauffören.

— God natt, Anny, sa han och klappade henne på axeln. Far nu hem och lägg dej. Jag hoppas du får goda drömmar i natt.

Plötsligt fylldes hennes ögon av tårar.

— Om jag bara finge kyssa dej så skulle jag känna att jag fått min kärlek tillbaka, mumlade hon och klängde sig fast vid hans arm. Hon reste sig, fick armarna om hans hals och kysste honom gång på gång, tills han tryckte ned henne i bilsätet.

— Ge mig min kärlek åter, ropade Anny fruktansvärt upprörd.

— Se där är den! Äntligen har den kommit tillbaka till mej! Efter tjugo långa år, flämtade hon, med ett drömmande, lyckligt uttryck i sitt tårdränkta ansikte. Nu är den min igen. Tjugo år...

Nick vinkade åt chauffören och taxin gled bort i nattens dunkel.

Återkommen in i baren stod han en stund vid dörren och betraktade det hörn där Anny just suttit. En av gästerna hade pressat ett mynt i jukeboxen. En sångerska sjöng triumferande om hur lycklig hon var därför att hon hade någon att älska. När Nick kände att han inte orkade höra mera gick han fram och stängde av apparaten.

Översättning: Sören Hellström
Ill.: Beth Lagerlund

● EN HALLÄNSK ...

(Forts. fr. sid. 7)

nare årens utställningar har hon syntts fri och självständig.

Innan hon började måla skrev hon skönlitterärt. Några korta noveller, publicerade i tidskrifter, visar en lyrisk prosa, intuitivt säker psykologi och en viss underfundighet i stilen. — Eftersom stilen ju är människan själv, har detta underfundiga, antydningsslätta och anings-skira följt med in i hennes bildkonst, när hon målat "fritt ur huvudet". Men litterärt blir detta inte. Hennes bildkonst är rent målerisk — talar färgens språk.

Ett sammanfattande omdöme skulle jag vilja formulera så här:

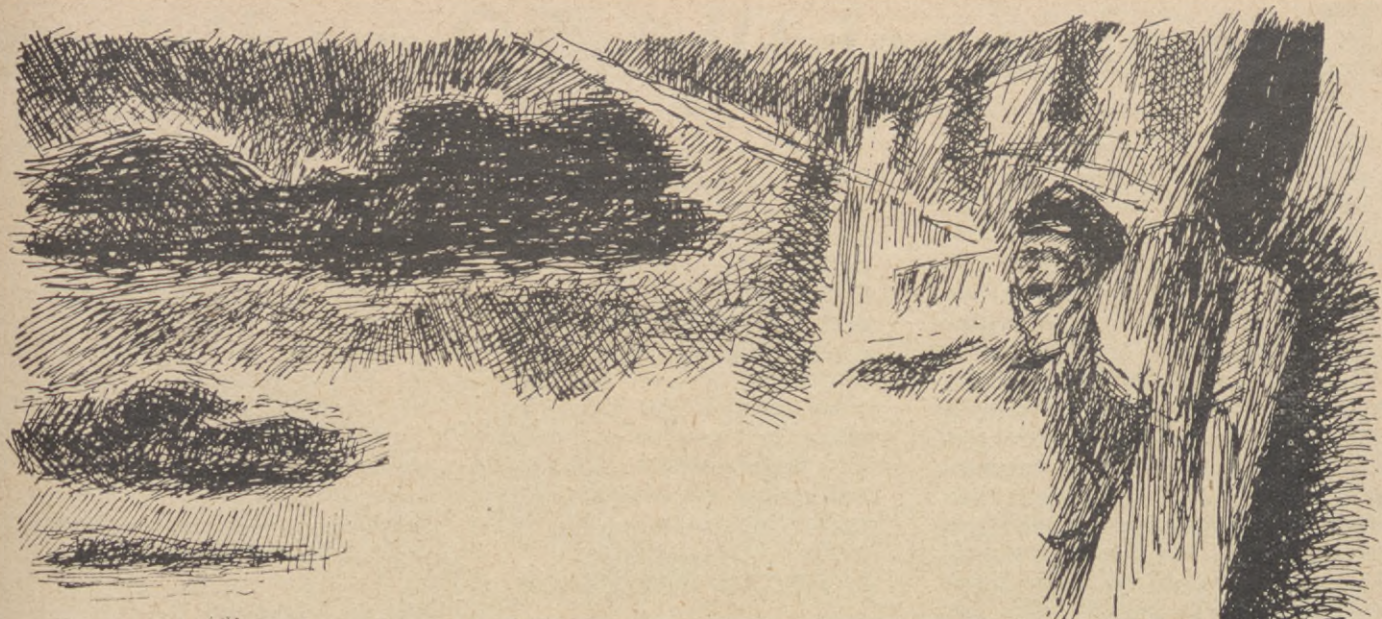
Inga Theo-Lundberg visar i sin konst ett vekt kvinnligt kynne. I början var hennes måleri av en nästan försagd sprödhet. Men efter några år kom det mera djärvhet såväl i färg som föredrag, och med ökade kunnandet följde större frihet inför motivet. Hennes landskap, ofta med figurer, har ibland en rent lyrisk verkan. Detsamma gäller hennes stilleben och porträtt. De kompositioner som hon utställt har ofta en air av legend eller saga utan att det ges avkall på det rent måleriska. — Färgen är hennes språk mera än teckningen och formen, vilka hon ofta medvetet åsidosätter, när hon vill komma sina koloristiska intentioner så nära som möjligt. — De violetta tonerna tycks på senare år ha blivit hennes livfärg. Men hon faller aldrig i den farliga gropen söthet, ty hon förstår att balansera det varma med det kyliga, kallgrönt och blått, och med tungt mörka inslag. — Hennes konst tycks vara stadd i klar utveckling och bär vittnesbörd om ett starkt personligt engagement.

Ernst Roos

● ARBETSVÄRDEN ...

(Forts. fr. sid. 11)

Det resonemang som jag fört innebär inte i något avseende några nyheter. Tvärtom. Man har länge varit klar över de angivna principerna. För några år sedan lämnade medicinalstyrelsen i en PM också en skiss till en lasarettansluten rehabiliteringsorganisation som vilade på ovanstående principer. Sedan dess har det varit märkvärdigt tyst om denna plan till en svensk rehabiliteringsorganisation. En för de långvarigt sjuka olycksalig tystnad.

Ombord

Det går ett skepp över jorden
med sorgsen kapten
det seglar över de stora haven
längs vägarna
runt bergen
och över de små små vattenfallen

kaptenen
summan av besättningen
av dess anspråk glädje
förhoppningar besvikelser
sorg
ger order motorder ickeorder
och ser sej förvirrad omkring
försöker skilja
den ostyriga besättningen
med stumma rop

SVEN O. BERGKVIST

Ullman '17

En val innehåller 70 mediciner

Alla som läst Herman Melvilles "Moby Dick", den klassiska valfångstskildringen, kommer säkert ihåg Queequeg, den ädle vilden. Har han någon motsvarighet bland valfångstmännen av i dag? Sitter han ännu på någon sjömanskrog någonstans? Trampar han ännu däck?

Den skotske psykiatern R. B. Robertson, som under åtta månader tjänstgjort som läkare för 650 fångstmän på en engelsk valfångstexpedition till Antarktis, konstaterar i sin förra året utkomna bok "Valen och hans överman" att den tekniska utvecklingen ombord på de moderna valkokerierna är perfekt. Man har djävulskt konstruerade jättetryckkokare, ännu mer djävulskt hopkomna harpuner, radar, hypereffektiv laboratorie- och verkstadsutrustning osv. — men åtskilligt måste dock fortfarande lämnas åt slumpen. Detta inte minst när det gäller att under hård sjögång få valkolosserna ombord.

Mycket är m. a. o. annorlunda än det var för hundra år sedan, men mycket är sig också förbluffande likt. Fångstmännen är sig kanske mest lika, menar Robertson. Ja, det formligen vimlar av Melvilletyper, säger han. Den moderne Queequeg finner man litet varstans. Ja, han måste helt enkelt finnas, eftersom fångstmännen till 80 à 90 procent är särlingar, "i en miljö och ett arbete där en vanlig normal människa inte skulle stå ut en månad". Skyttar,

Tack vare att omkring tolv-tusen särlingar varje år sliter som djur nere i Södra Ishavet, kan vi i civilisationens alla kulturhärddar och kråkvinklar få fett till vårt margarin, foderkakor åt våra kreatur, gödningsämnen till våra åkrar och trädgårdar, oljor och färger för olika ändamål etc. Vidare utvinnes från valarna ett sjuttio-tal farmaceutiska preparat, som apotek och sjukhus ogärna kan vara utan.

Av STURE WAHLSTRÖM

flänsare, späcks kärare osv. är, hävdar Robertson — och han har fått medhåll av andra vetenskapare — så gott som alltid psykopater. Därmed har han dock inte velat säga något nedsättande. Han menar inte att de är sjuka eller andligt obalanserade och inte heller att de lider av någon defekt eller neuros eller psykisk försämring. "Lekmän som inte förstår termen — och även psykiatriker som inte förstår typen — använder ofta psykopat i denna betydelse", skriver Robertson. "Men jag lägger hellre något kvalificerande i ordet. Psykopaten — etymologiskt 'mannen med den lidande själen' — är en typ som jag tagit till min livsuppgift att studera, och det var nu länge sedan jag kom till det resultatet att psykopaten är själsligt

frisk, ja alltför frisk för att acceptera eller accepteras av det samhälle, där han är född och därför dömd att på ett eller annat sätt dra sig undan dess civilisation".

I klass med valfångarna-psykopaterna placerar han män sådana som Dostojevskij, Kafka, Thoreau, Galilei, Newton, Freud, Shackleton, Robert Peary och många andra äventyrets, viljans och den överlägsna andens bjässar — men han nämner även skogsarbetare, dykare, gruvarbetare, stridsflygare, ubåtspersonal och tidningsreporters.

Valolja i läppstift

Valfångstfartygens besättningar, från kaptenen och valinspektören och ned till yngste mässpojken, utgörs av härddingar och veklingar eller en kombination av bådadera och kanske något till. Där finns vinddrivna intellektuella, män som kommit på kant med rättvisan, kärleken, sitt gamla yrke osv., och där finns även analfabetiska typer samt "de tysta", om vilka man praktiskt taget inte vet någonting alls.

Fånga valar kan de emellertid alesamma. Tack vare att omkring tolv-tusen särlingar varje år sliter som djur nere i Södra Ishavet, kan vi i civilisationens alla kulturhärddar och kråkvinklar få fett till vår tvål och vårt margarin, foderkakor åt våra oxar och kor, gödningsämnen till våra åkrar och trädgårdstjäppor, vitaminer åt barnen, olja till armbandsuret och kronometern, läderfärg på svängremmen osv. För att inte tala om ett sjuttio-tal farmaceutiska preparat, som sjukhusen och apoteken inte gärna kan vara utan.

Har förresten någonsin en skådespelerska, mannekäng eller skönhetsdrottning tänkt på, att tack vare att en fångstman, som kanske är obotlig alkoholist, dödat en spermval nere i Antarktis, fick hon olja till läppstiftet och välluktsingredienser till sin älsklingsparfym!

"Valarna föder ungar och diar sin moder", skrev redan Aristoteles, men detta hindrade inte att man i naturhistoriska verk ända fram till 1500- och 1600-talen överallt fann dem beskrivna som fiskar. Det var Carl von Linné som definitivt gav valarna deras rätta plats i djurvärld-

Valfångstfartygens besättningar utgörs av hårdingar och veklingar...

den. "Då de hava varmt blod och föda ungar samt andas med lungor, äro de riktiga däggdjur", fastslår han.

Man tillskriver baskerna äran att först ha utrustat fartyg speciellt för valfångst. De påstås ha gjort omfattande fångstfärder redan under 1300-talet. Under 1600- och 1700-talen var holländarna den främsta valfångarnationen, men sedan kom amerikanare, norrmän och engelsmän med i spelet, och numera intar Norge en klart dominant ställning på området. Om man tänker enbart på fångsten i Södra Ishavet (och det är där som de flesta valarna fångas) så är, av det tjugutal expeditioner som årligen beger sig dit, tio norska.

De bästa fartygen, de skickligaste fångstmännen, de bästa instrumenten och redskapen kommer från Norge. Till och med ryssar och japaner har måst erkänna, att de är klåpare i fråga om antarktisk valfångst jämförda med norrmännen.

Sandefjord fångstcentrum

Gamle alluppfinnaren Edison anses vara den man, som i och med att han vred om strömbrytaren till Pearl Streets kraftstation i New York 1882 definitivt blåste ut talgljusen och valoljelyktorna och därmed tog död på den gamla valindustrin i New Bedford och Dundee.

Men nästan samtidigt som Edison gjorde sin historiska knappvridning konstruerade en annan uppfinnare, norrmannen Sven Foyen, harpuncanonen, och tack vare denne blev det möjligt att bedriva effektiv jakt på de snabba och icke-flytande (i dött tillstånd) valarna, vilka i motsats till de icke ätliga spermvalarna kan användas till föda (s. k. "polarbiff") lika väl som till olje- och gödningsämnesproduktion m. m. Trots Edison tillförsäkrades alltså valindustrin en fortsatt existens fastän i annan form. Praktiskt taget varenda en av de omkring 20.000 enheter som årligen fångas i Antarktis, blir skjutna med Foyens harpuncanon. (En blåval motsvarar en enhet, en fenval två och en knölval två och en halv enhet.)

Även lyftanordningar, ångtryckkokare och annan teknisk attiralj är till övervägande del konstruerade av norrmän och patentskyddade.

I den antarktiska valfångsten från 1905 till 1935 varierade Norges andel av världens valoljeproduktion mellan 60 och 73 procent. Den övriga produktionen fördelade sig på brittiska, sydafrikanska och argentinska sällskap, vilka alla dock var representerade i Norge genom norska disponenter. De hade också utslutande norskt manskap och var utrustade i norska hamnar.

Efter 1935 började Norge förlora sin hegemoni inom valfångsten, men efter andra världskrigets slut har det gått stadigt uppåt igen och hela valfångstnäringen kontrolleras nu från Norge av en internationell styrelse med säte i Sandefjord, där ca hälften av alla norska fångstmän har sina hem.

Det var naturligtvis också i Sandefjord som den första internationella valkonventionen upprättades, regler för den årliga fångsten fastställdes samt fridlysning av vissa havsområden och valarter etc. bestämdes.

Till det tjugutal länder som under tecknat konventionen hör USA och Sovjetunionen.

Emellertid har under senare år onda rykten börjat gå. Det talas om elektroniska fjärrsökare för valsparningen och om en elektrisk harpun som dödar oavsett var den träffar. Dessutom har det påståtts att ryssarna brutit mot de internationella överenskommelserna genom att jaga val på oliga tid. Även redarkungen Aristoteles Onassis' namn har skymtat i sistnämnda sammanhang.

Viktigast av allt är kanske att man numera har organiserat en inspektion för tillsyn av de många olika bestämmelserna efterlevnad. Två av internationella valfångstkommissionens inspektörer medföljer varje valkokeri. Och vad som är allra bäst: inspektionen skall utövas av ett antal omutliga personer utan ekonomiska intressen i valindustrin.

Nyfödd val på två ton

Det finns många slags valar, och störst av dem (störst också av alla jordens djur) är blåvalen. Den förutnämnde dr Robertson skriver om denna: "... det tar slut på adjektiven. Våldig, ofantlig, titanisk, kolossal, häpnadsväckande, övervåldigande, mammutliknande, cyklopisk, gargantuaisk — se där några av de ord synonymordböckerna har att välja på."

En blåval på 122.000 kg vägdes och mättes bit för bit på Stromnes fångststation i Sydgeorgien den 8 november 1926, och så här tedde sig det hela rent siffermässigt:

Mått (i meter):

Längd	27,18
Höjd (ligg. på sida) ..	3,10
Stjärtfenans längd ..	5,90
Största omkrets	13,90
Käkbenets längd	6,95
Fenornas längd	3,00

(Forts. nästa sida)

Flänsarna styckar valen med långskaftade flänknivar.

Vikt (i kg):

Späck	25.561
Kött	56.444
Ben	22.280
Tungan	3.158
Lungorna	1.226
Hjärtat	631
Njurarna	547
Magsäcken	416
Tarmarna	1.563
Levern	935
Blodet	8.000
Käkbenet	2.117
Skallen	4.508
Ryggraden	10.230
Revbenen	3.863
Stjärtfenen	1.153
Bröstfenan	960

Av allt detta utvann man 13.604 kg späckolja, 6.880 kg köttolja och 7.224 kg benolja, alltså summa 27.708 kg.

Köttet av en sådan val skulle räcka till pannbiff åt en halv miljon människor, och stjärtfenorna skulle mer än väl räcka som vingar åt ett modernt reoplan.

Redan en nyfödd blåvalsunge väger omkring 2.000 kg, och sju månader senare, när den slutat att dia,

har den rakat upp i inte mindre än 23.000—24.000 kg. Under nästföljande tjugu månader ökar den med i genomsnitt 93 kg per dygn!

Goda inkomster

De största valkokerierna kan expediera mellan 3.000—4.000 ton råmaterial per dygn (omkring 30 valar à 100 ton) och producerar då omkring 3.000 fat olja (300 ton) under loppet av 24 timmar. Allt med undantag av lungor och tarmar fylls på de väldiga kokarna. Varje val måste enligt de internationella bestämmelserna styckas och färdigbehandlas senast inom 33 timmar efter fångst, ty omedelbart efter det att en val skjutits börjar en inre förbränning — av autolys — i valkroppen. Inom tolv timmar efter valens död är inte autolysens verkningar märkbara i oljan, men efter endast ett dygn är verkningarna synnerligen stora. Oljan från dylika djur blir mörk, har stor syrehalt och blir dåligt betald.

Så nog vill det till att särlingarna där nere i Antarktis arbetar undan med harpuner, flänknivar, vinschar och kokare. De kan emellertid sitt jobb, och de har bra betalt för det. Under en god säsong kan t. ex. en ordinarie harpunskytt tjänar upp emot 60.000 norska kronor, och en flänsare gör sig omkring 15.000 per resa. Den senares arbetsplats är valkokeriets akterdäck, dit de döda valarna halas uppför den utfällda slipen. Flänsarna hugger in på valkroppen med långskaftade flänknivar och skär ut späckremсор, som därefter görs fast vid vinschar och fränskalas köttet. Späcket proppas sedan i trummor som leder ned till jättekokarna under däck.

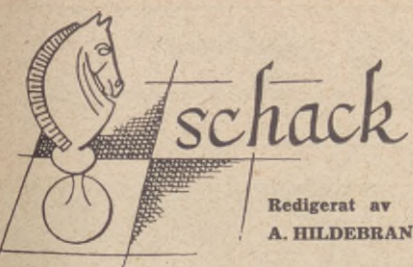
När flänsarna är färdiga med kadavret halas det fram till fördäck. Där styckas köttet upp, revbenen sågas sönder, inälvorna grävs ut. Även ryggraden försvinner, sågad i småbitar, ned genom trummorna för att omvandlas till benmjöl m. m.

Svårast är dock harpunerarens arbete. En verkligt skicklig harpunskytt måste inte endast vara rent tekniskt skicklig, utan han måste också vara begåvad med en utomordentligt säker instinkt. Han skall med en blick kunna bedöma valarnas hastighet, kurs, dykdjup osv. Även på mycket korta avstånd kan det vara mycket svårt att träffa en val — ty dels är målet rörligt och dels är det ytterst sällan riktigt lugnt väder. Dessutom får man inte skjuta på den synliga delen av djuret. Den punkt, man skall sikta på, är valens hjärta, som befinner sig under vattenlinjen.

Att utrusta en valfångarflottilj, bestående av moderfartyget-valkokeriet och fångstbåtarna, är en affär på ca 20 miljoner kronor. Under en god fångstsäsong — från oktober till maj — kan dock ett valkokeri producera ca 100.000 fat valolja till ett värde av 250 à 300 kronor per fat. Av oljan raffinerar sedan 95 procent i land och går till margarinfabrikerna.

Ill.: Yngve Svedlund

Redaktionen ansvarar ej för insända manuskript, teckningar och foton, som ej beställts. För inköp av material etc. träffas redaktören måndagar kl 18—19 och fredagar kl 14—16.

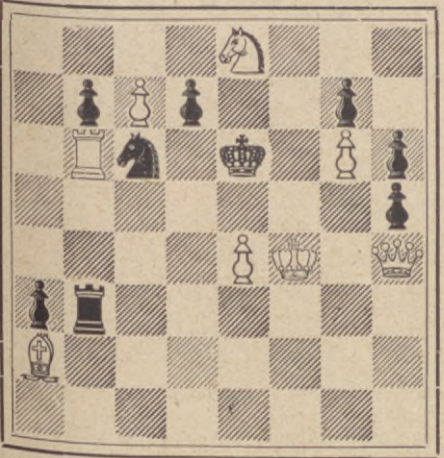

Redigerat av
A. HILDEBRAND

PROBLEM

av J. Neukomm

Molnar mamorial 1-2 pris. 1939.

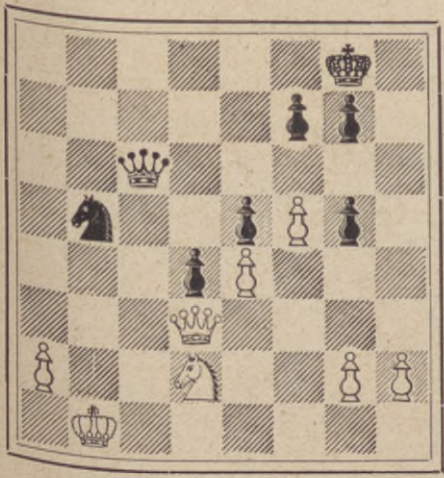

Matt i 2 drag.

Problemet är komponerat av den ny-
ligen avlidne ungerske storkomponisten
Neukomm. Som man lätt kan övertyga
sig har svart i utgångsställningen endast
2 drag: d7-d6 och d7-d5. Bägge dessa
drag kan vit besvara med c7-c8D. Men
vit saknar i utgångsställningen ett s.k.
väntedrag. Hur skall man bära sig åt då?
Lösningen återfinns på sid. 32.

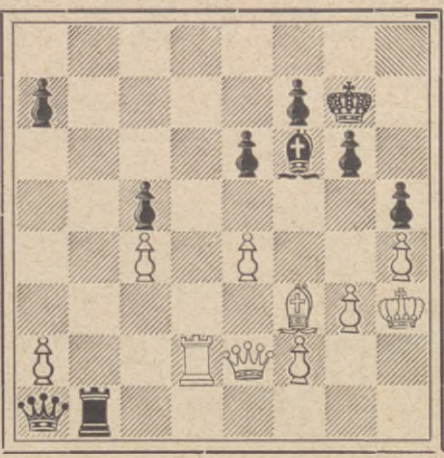
Det är mänskligt att fela

sa violinisten, men även många schack-
spelare kan instämma i det sagda. Inte
minst mästarspelare! I den s.k. zontur-
neringen i Holland i höstas, som bildar
VM-kvartfinalen möttes många promi-
nenta spelare från olika länder.
Partiet Dückstein, Tyskland-Trojanes-
cu, Rumänien kom till följande ställning.

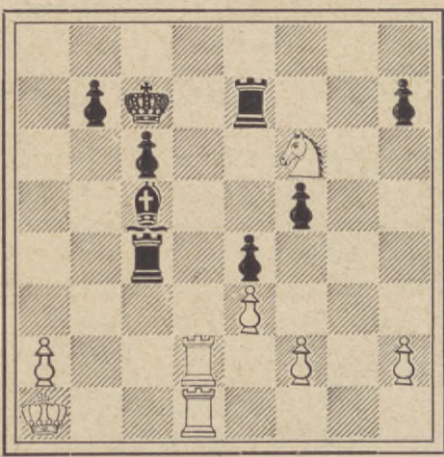

Vit drog här 1. Dc4? kan ni gissa vad
svart gjorde?

Även mötet mellan Orbaan och Ivkov
fick ett snöpligt slut.

I stället för 1. Kh2 drog vit 1. Lg2??
Resten torde inte vara så svårt att räkna
ut.
I samma stil gick partiet Larsen, Dan-
mark-Clarke, England.

Vit som redan står åtskilligt sämre för-
sökte vinna tillbaka en bonde. 1. Td7†,
T×d7, 2. T×d7†, Kb6, 3. T×h7??
Och vad gjorde Clarke?
Ja, så kan det gå även för stormästare!
Därför behöver vi — amatörer — inte
misströsta när vi då och då sätter bort
en pjäs eller blir hastigt och lustigt matt-
satta.

● **FOLKHEMSKA ...**

(Forts. fr. sid. 16)

vill för min del varken överdriva
eller förneka betydelsen av infly-
tande ifrån den världen. Det fanns
nog mer än en liten stålman och
Mickey Spillane-hjälte med på bå-
da hållen.

Man vill vara mannen som är med
när något händer och ordnar något
som händer, då är man tuff och det
måste man vara för att kunna häv-
da sig. Tuffhet är tidens melodi.
Man ska vara tuff i skolan och på
arbetsplatsen, visa sig framåt, visa

att man vill någonting om man ska
kunna hävda sig i konkurrensen.
Solidaritet och kamratskap i all ära,
men sådant avancerar man inte på,
framåt ska man vara. Det kan inte
hjälpas att en del ungdomar inte
förstår att begränsa sin tuffhet. Man
är tuff när man stjälar bilar, man är
tuff då man retar polisen eller knuf-
far omkull äldre tanter och farbrö-
der på gatan.

Majoriteten av våra ungdomar,
även de flesta av dem som dras med
i gatukravallerna, är skötsamma och
hyggliga. Inte tu tal om den saken.
Man får i sammanhanget inte glöm-
ma bort att det inte är mer än i stort
sett en generation sedan de flesta av
oss var vildmarksbor. Det var långt
mellan gårdarna och långt mellan
byarna. Man slogs byavis och soc-
kenvis, men det märktes inte så
mycket, det är flera sovande som
blir störda i en tätort eller en stad
än i ett ingenmansland mellan två
byar. Om några skrek eller rent av
vrålade ut sin livsglädje på hemväg
från dansbanan störde det som re-
gel ingen. Bonden kanske vaknade
men vände sig strax på andra sidan
och somnade om igen. Arbetet var
tyngre och hårdare, man orkade in-
te så mycket som nu när maskiner-
na tagit bort det mesta tungarbetet.

Om det ungdomsgång som jag till-
hörde när jag växte upp hade bott
i en stad och sjungit och skrålat på
samma sätt på hemväg från nöjes-
ställningarna skulle vi antagligen
ha betecknats som ligister. Däruppe
i Norrland var det mest bara sko-
gen som hörde oss och den lät sig
inte irriteras.

Uppror mot "ordning"

Det finns något som heter ung-
domlig oppositionslusta också. Ung-
domen vill inte vara snäll och slät-
struken, den vill inte vara enbart
välpressad och välkammad, den vill
ha sin egen stil. Under det politiska
missnöjets tid kunde denna oppo-
sitionslusta kanaliseras. Idag är för-
utsättningarna annorlunda. Nu gör
man uppror mot den slätstrukenhet
som ligger i ordet ordning. Samtidigt
erkänner man nödvändigheten av
denna ordning, därför att man inte
har något annat alternativ. Revolu-
tionen har förlorat sitt mål och sin
röst. Eller har den inte det? Helst
ville vi att de skulle stå i gathör-
nen och diskutera fördelarna och
skillnaderna mellan pensionsförslagen
I, II och III. Hemskt spännande,
eller hur?

BILDKRYSS Nr 3

The crossword puzzle grid contains the following words and clues:

- Across:**
 - 1: HAKE
 - 2: PRO-NOMEN PINA
 - 3: KÄKA
 - 4: FÄGEL
 - 5: EJ
 - 6: ORDEN
 - 7: ASKA
 - 8: GAM-MALT ORD FÖR NI
 - 9: GER VÄRME
 - 10: J MÜN
 - 11: FÖR-FAT-TAS
 - 12: DIS-CI-PLIN
 - 13: RIB-BOR
 - 14: EN AV 7
- Down:**
 - 1: KNUCKA
 - 2: LÄNGST UT I HAM-NEN
 - 3: UTROP
 - 4: FÄGELKUNG
 - 5: GNAT
 - 6: RYMD HUND
 - 7: PUST
 - 8: HSA 2
 - 9: MAKLIG
 - 10: TÄT
 - 11: BÖKA
 - 12: FETT
 - 13: AVSKY SADE
 - 14: KILLE
 - 15: FÄLLFÄLLA
 - 16: AN-DEL-AR
 - 17: SNABBT MEDEL-ANDE
 - 18: VÄD
 - 19: DOM
 - 20: STAT
 - 21: SPEL
 - 22: FÖR-STRÖ
 - 23: UTTAL-AD UPP-SKATT-NING
 - 24: SPORT-TID-NING
 - 25: BITTRA
 - 26: HÄNDEN
 - 27: GÖR POJKEN
 - 28: HÖRÖVA
 - 29: MOTT
 - 30: SLÖ
 - 31: ANGÅR
 - 32: SKÅNE-FÄGEL 1958
 - 33: VÄRFÄGEL
 - 34: JORD-ART
 - 35: VILL DEN MAKT-LYSTNE UPPKÄFTIG!
 - 36: STRAM
 - 37: FÖRE
 - 38: KRAF-TIGA
 - 39: PAPP-ER OCH BÄT
 - 40: TÄT
 - 41: HANDLA BILD-SPRI-DARE
 - 42: VÄR-MUS
 - 43: PÄVE
 - 44: FÖR-FAT-TAS
 - 45: TILL-HÖR OSS
 - 46: TÄT
 - 47: HÅNDLA BILD-SPRI-DARE
 - 48: SKÅNE-FÄGEL 1958
 - 49: VÄRFÄGEL
 - 50: JORD-ART
 - 51: VILL DEN MAKT-LYSTNE UPPKÄFTIG!
 - 52: STRAM
 - 53: FÖRE
 - 54: KRAF-TIGA
 - 55: PAPP-ER OCH BÄT

Namn: Adress:

Tävlingsregler

Bildkrysset bjuder som vanligt på trevligt tidsfördriv. I de skuggade rutorna skall det bli en mening som har med fru Fortuna att göra. Meningen utgör också en indirekt påminnelse, som ni bör ta ad notam.

Lösningarna måste vara Status' redaktion, Postbox 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 5 april 1958. För att komma med i prislotningen skall tävlingsförsändelse vara märkt med orden "Bildkryss nr 3".

Tre priser utdelas, ett på 25 kr, ett på 10 kr och ett på 5 kr. Lösning och pris-tagarnas namn kommer i majnumret 1958.

● UTTRAN VILL BLI...

(Forts. fr. sid. 9)

på grund av tekniska skäl och personalfrågor som vi har mycket svårt att begripa oss på har den ännu i mycket ringa utsträckning tagits i bruk för vård av tbc-fall. Här hoppas vi på en snabb aktion så att kliniken kommer i arbete ordentligt.)

Men nog finns det en hel del som släpar efter för övrigt. Eftervården har visserligen under de sista åren glädjande nog mött stor förståelse

från landstingets sida, och mycket positivt har man börjat genomföra, såsom arbetsträningsinstitut, hemarbetscentral och efterkurativ verksamhet. Man skulle nu bara önska ett betydligt snabbare tempo i utbyggandet av den viktiga eftervårdsverksamheten.

Dr Levin har påtalat bristerna i fråga om den skyddande verksamheten. Här har kommunerna en stor uppgift, och det gäller att klargöra för dem att pengar som läggs ned här är väl placerade.

Arne Nyström

● SJUKDOM NONCHALERAS..

(Forts. fr. sid. 5)

sig över namnet, det gjorde jag faktiskt själv. Ordet näring kan ju tas i flera betydelser; här tas det emellertid i betydelsen näringsfång. Hjälpen avser sålunda hjälp till startande av självständig verksamhet och har av pensionsstyrelsen i stor utsträckning använts när partiellt arbetsföra av olika anledningar ej kunnat placeras i det vanliga arbetslivet.

För alla som sysslar med näringshjälpen måste det givetvis vara en angelägenhet av synnerlig vikt att få veta hur densamma utfallit i praktiken. En sådan kännedom måste också vara av stort värde för de kommuner och andra som lämnar bidrag till verksamheten — kanske än mer för de kommuner där man ännu inte gått in för att till de partiellt arbetsföras förfogande ställa vissa näringsfång som visat sig särskilt lämpade för dem. Av anledningar som nu nämnts har man inom pensionsstyrelsen låtit göra en undersökning av näringshjälpens resultat.

Av — — — framgår att av männen 108 stycken eller 26,8 % nedlagt rörelsen medan för kvinnorna motsvarande tal är betydligt högre, 53 stycken och 56,4 %. Ett närmare studium av materialet ger vid handen att de främsta orsakerna till 'övervikten' för kvinnorna är sjukdom eller att de ej ansett sig ha tid eller krafter till förvärvsverksamhet vid sidan av sitt hushållsarbete.

Av stort intresse är givetvis att få en uppfattning om hur rörelsen lönat sig för bidragsmottagarna.

Uppgifterna visar att männen tillhörande grupp A (utan annat förvärvsarbete) hade en genomsnittlig årsinkomst av 6.036 kr, medan motsvarande belopp för kvinnorna var 3.357 kr. Inkomsten för hälften av männen (medianinkomsten) var inom grupp A mer än 5.010 kr och medianinkomsten för kvinnor mer än 2.050 kr årligen.

I grupp B blir givetvis inkomsterna av rörelserna lägre, då ju bidragstagaren här ägnar sig även åt annat förvärvsarbete. Medelinkomsten av rörelserna för män av denna kategori var 2.423 kr och för kvinnor 699 kr. Medianinkomsten var här resp. 1.709 kr och 630 kr."

Lösningen till problemet av J. Neukomm:

1. c7—c8S! och om nu d7—d6 så 2. Dh3 matt (ej De7?). På d7—d5 följer däremot 2. De7 matt (och inte Dh3?).

I partiet Dückstein—Trojanescu följde 1. —, Sa3† med damvinst. Ivkov drog mot Orbaan 1. —, Th1†! och Clarke gjorde mot Larsen 3.—, La3! varefter vit inte har något försvar mot matthotet Tc1.

Din egen hälsas smed

gott nytt hälsoår!

Under 1958 arrangerar FOLKSAM tillsammans med LO, TCO och RIKSKORPEN en landsomfattande hälsokampanj — HÄLSOÅRET 58. Den kommer att belysa hälsans stora betydelse för individ och samhälle. Hälsoåret 58 vill också slå ett slag för den moderna rehabiliteringen — d. v. s. återanpassning av handikappade till normalt arbets- och samhällsliv.

Några av hälsoårets initiativ:

- **Bästa spänsten** — en rikstävling mellan landets företag. Bland priserna märks en buss för 11 personer och en komplett bastu. Alla företag — stora som små — har samma chanser!
- **Jobbiader** — sportbetonade folkfester — runt om i landet.
- **Hälso- och rehabiliteringskonferenser** på över 300 platser.
- **"Trappa utan slut"** — film i färg om kondition till vardags.
- **FOLKSAM-journalen** — film om rehabiliteringsinitiativ i Sverige och utlandet
- **"Att börja på nytt"** — en upplysningsskrift om handikappade och samhället.
- **Hälsobroschyr** med goda råd beträffande kost, motion och avspänning.

Bär hälsanålen

— och stöd de handikappades idrottsverksamhet!

*Egen import ger bästa råvaror
till förmånligaste priset*

Köp dessutom med 25-räbatt.

Vår katalog har utökats med nya arbetsuppgifter så att den nu omfattar bortåt 200 artiklar.

Köper Ni 25-förpackning reduceras priset med 10 % — en speciell förpackningsform för sjukhus och större förbrukare.

Har Ni provat vår RAMBI-BAST

Kan levereras i 25 olika färger

Med Rambi-bast lindar Ni själv en dekorativ skärm till någon av våra tjugiga lampor.
All armatur är S-märkt.

Begär vår kompletterade katalog

HOBBYMATERIAL

Pilgatan 9, Malmö C

Tel. växel 734 75

Utställning: Östra Tullgatan 2

Kemisk tvätt

Restaurangtvätt — Hotelltvätt

Hushållstvätt — Stärktvätt

FÖRSTKLASSIGT UTFÖRANDE

Central-tvätten

MALMÖ

Föreningsgatan 16, tel. 724 15

Allt i kyla...

KYLSKÅP

FRYSBOXAR

KYLDISKAR

FRYSDISKAR

FRYS- och

KYLANLÄGGNINGAR

A. B. K. J. LEVIN

MALMÖ - Tel. 711 50

En kvalitetsgod trycksak
till lägsta pris

Ring 133 77

AB Tryckericentralen

i Borås

Lundin & Lindberg

Tel. 313 64

Väduren 21
ESKILSTUNA

Tel. 313 64

STOCKHOLM**Svenskt Papper
Aktiebolag**

Sveavägen 98, Stockholm

Alla slag av papper för
tryckerier

Specialitet:

Tryckpapper för böcker och
tidskrifter Broschyromslag**BODEN****Kommanditbolaget****BETONG**

SANDER & Co, Hednoret

Telefon Boden 650 16

BORÅS**BORÅS EXPORTAFFÄR**

Köpare till

Järn- o. Metallsrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— BORÅS —

Vid elektriska installationer
ring 122 47, 132 47**ELEKTROFIRMAN MAGNET**

Kontor: LILLA BROGATAN 38

Affär: LILLA BROGATAN 30

LIMHAMN**Limhamns
Ångtvättinrättning**

V. Ansgarigatan 12

Tel. 515 33

LIMHAMN

LULEÅ**AB Luleå Bryggeri**

Tel. 134 40 — LULEÅ

**Läs
Norrbottens-
Kuriren****MALMÖ****MARMOR, KALKSTEN
och GRANIT
INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON**Villa Daisy, Mariedalsvägen
MALMÖ Tel. 153 80**Wahlgren
&
Nordquist**

MALMÖ

Köper alltid pappersavfall

**Frans Bergströms
Eftr.**

Grönekatan 60, Malmö

Tel. 226 23, 157 30, 97 89 85

Tomater, Blomkål, Grön gurka
till dagens billigaste partipriser**MALMÖ**Vår hypermoderna anläggning svarar
för en god kundtjänst**AB. KOLKOKS**

Malmö, tel. 717 95 växel

NORRKÖPING**Gummicentralen**Stockholmsvägen 22—26
Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30Utför alla slags reparationer
Försäljning av nya ringar**FIRMA MARTIN JANSSON**Godsgatan 11 Telefon 244 98
— NORRKÖPING —

Säljer: Byggnadsmaterial

Utför: Asfalt- och Isolations-
arbeten, Massagolv m. m.**AB BÄCKMANS VERKSTÄDER
Norrköping**Tillverkning och reparation av maski-
ner och delar. Järnkonstruktioner.**NYKÖPING****AB Nyge-Verken**

Hemgårdsvägen 10

Tel. 173 45

**GYNNA
SVENSK
INDUSTRI**

För allsidig heminredning

... Carneruds stora resurser som ger Er
möjlighet att under ett tak finna det
bästa från svenska och utländska möbelfabriker.
Ni är alltid välkommen till Carnerud –
med stora och små möbleringsbekymmer.

Specialavdelningar
för

MÖBLER

MATTOR

TEXTILIER

SÄNGKLÄDER

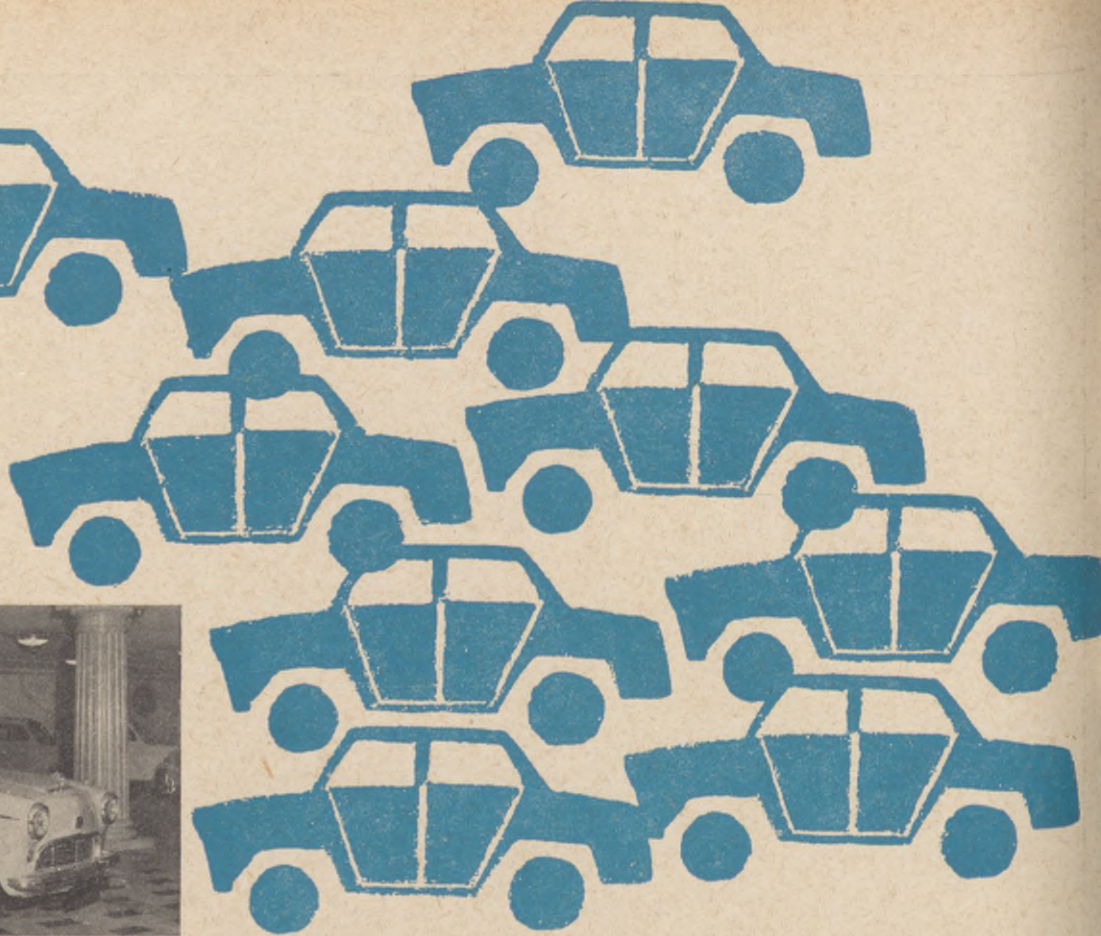
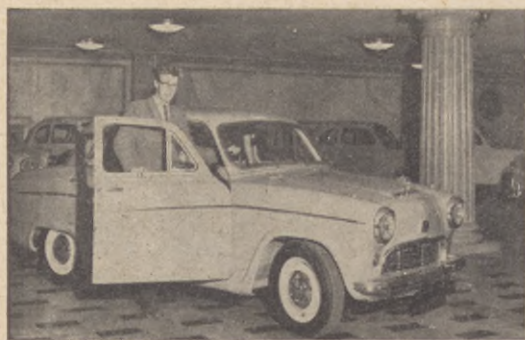
ARMATURER

Carneruds

GÖTGATAN 21

STOCKHOLM

En av dem
som vann en bil
i 1957 års DLR-lotteri

VINN 10 AUSTIN BILAR

i De Lungsjukas Riksförbunds Rikslotteri 1958

*2.010 värdefulla vinster ● 1:a vinst Austin A95
2—4:e vinst Austin A55 ● 5—10:e vinst Austin A35*

*Televisionsapparat eller Presentkort valfritt,
Mopeder, Hushållsassistent, Bordsservis Rörstrand,
Matbestick av rostfritt stål*

Härmed rekvireras st. lotter à
2 kr att sändas mot postförskott + porto,
jämta dragningslista som sändes omedel-
bart efter dragningen.

Namn:

Adress:

Var god textal
Sänd ej pengar med denna rekv. (Status 3/58)

Frankeras
med
20-öres
frimärke

DLR-Lotteriet

Box 4149

STOCKHOLM 4

**BILDA FAMILJEKEDJA!
LOTTPRIS 2 KRONOR
REKVIRERA NU!**

Vid rekvisition av minst 10 lotter —
dragningslista gratis och 10 % rabatt

20 lotter — dessutom portofritt

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!